

SOTHØNA

ØSTENSJØVANNETS VENNER
Nr. 30 - oktober 2005 - Årgang 16

Foto: Paul Fekjær

Innhold

Leder	3
Kom med i pensjonistgruppa	3
Åpning av Langerudbekken rensesepark	4
Sjelden gås på besøk - ringgås	7
Renseseparker - renseseparkens Kinderegg?	8
Utplanting av stedegne arter ved Langerudbekken rensesepark	10
Slått på Østensjø gård	11
Oppsal Arena	11
Cathrines hjørne	12
Mitt Østensjøvann Svein Dale	16
Artspresentasjon fugl Sildemåke	17
Enghauk - ny art for vannet	17
Uvettig forsøpling av vannet	17
Status for øyene	20
Temaskilt nummer 10 på plass - Langerudbekken	22
Østensjødagen 2005 – en familiedag på gården	23
Artspresentasjon- tordivel (<i>Geotrupes sp.</i>)	24
Ny gårdsdam på Abildsø	24
Prosjektstøtte og resultater av vårt arbeid	28
Hvorfor beholder vi nettene på øyene?	31
Forvaltningsplanen for Østensjøvannets Miljøpark	32
Nye i styret i 2005/2006	33
Elvelangs i fakkellys	34
Lysvandring langs Alnaelva	34
Undersøk en sopp på din neste tur i miljøparken!	35
Restaurering av tørrmur og vei på Abildsø gård	35
Sidensvans – full eller overvektig?	36
«Detaljen» - myting og fjær	37
Litt mer om Moskusurt	37
Slik var Oslo og Østensjøvannet i 1905	38
Enda en sjelden gjest - lomvi	42
Sett ikke engangsgriller på gresset!	43
Ny stor avfallsdunk i sør	43
Ny lov om vern; Naturmangfoldloven	44
Overraskende arrogant fiskeing i isfri periode	46

Oppdaget forurensning eller skadde dyr?

Ved forurensning, oljeutslipp eller lignende, kontakt Vann- og avløpsetatens telefonvakt: 23 43 79 00 (hele døgnet!)

Ser du skadde dyr som kunne trenge hjelp, ring Dyreambulansen på 02222 (kommunal instans) Skadet fugl kan også meldes Fuglehjelpen: 90 08 61 61

Omslagsfoto

Langerudbekken, etter at den er hentet opp i dagen og nå føres gjennom en rensesepark. Fotograf: Paul Fekjær, 2005

ØSTENSJØVANNETS VENNER POSTBOKS 77 OPPSAL 0619 OSLO

E-post/nettsider
post@ostensjovannet.no
www.ostensjovannet.no

Sothøna
ISSN: 1504-0615

Redaksjon
Leif-Dan Birkemoe
Paul Fekjær
Finn Arnt Gulbrandsen
Audun Brekke Skrindo

Design og layout
Audun Brekke Skrindo

Grafisk produksjon
Mediehuset Gan

Foreningslogo
Anne Durban

Opplag
2600

Foreningens styre
Leder: Amund Kveim
22 27 43 86
Nestleder/kasserer: Leif-Dan Birkemoe
22 27 51 93
Sekretær: Anne Berit Gyberg
22 28 97 46

Styremedlemmer
Eirik Wærner
Johan Mollatt
Paul Fekjær
Audun Brekke Skrindo

Varamedlemmer
Tove Andersen
Finn Arnt Gulbrandsen
John Pedersen
Gunnhild Riise

Medlemskontigent 2005
Hovedmedlem kr. 100
Husstandsmedlem kr. 10
Foreninger m.m. minst kr. 400
Firma/bedrift m.m. minst kr. 800
Kontigenten betales til foreningens bankgirokonto:
7874 05 56761
Org.nr: 983 034 446

Redaksjonen avsluttet 21.10.2005

Vi takker annonsører for støtte til utgivelse av bladet

Leder

MILJØ SOM SATSNINGSOMRÅDE

*Leder i Østensjøvannets
Venner: Amund Kveim*

Det rød-grønne regjeringsalternativet har lagt frem sin politiske plattform, og vi merker oss at man spesielt har trukket frem verdien av biologisk mangfold og behovet for ytterligere vern av Osломarka, grøntarealer og ikke minst byens blå-grønne korridorer. På samme måte som i Byrådets budsjettinnstilling fremheves også her ønsket om en satsning for å bringe bekker og elver opp i dagen der dette er mulig. For oss i Østensjøområdet er dette positivt.

Selve Østensjøvannet har som kjent det sterkeste vern lovverket opererer med, nemlig fredning. Grøntområdene rundt derimot har kun et reguleringsmessig vern, men det skal likevel mye til før noen nå vil våge å foreslå omdisponering av de verdifulle arealene i Østensjøområdet Miljøpark. Vernevedtak sier imidlertid bare noe om hva man ikke skal gjøre i området. Situasjonen i Østensjøområdet tilsier en aktiv naturfaglig forvaltning og skjøtsel som krever et tett samarbeid mellom de ulike aktørene som har ansvar i området.

Vanntilførslen til Østensjøvannet er på langt nær god nok verken hva gjelder vannmengde eller vannkvalitet. Om noen få år planlegges det å stenge overføringen av vann fra Nøklevann, og dersom vi ikke innen den tid har fått bedret vanntilførslen gjennom Østensjøvannets ordinære tilførselsbekker, vil dette kunne få alvorlige følger for området og dets biologiske mangfold. Vi forventer nå at våre myndigheter følger opp sine gode intensjoner slik at man i tide får åpnet flere bekker, gjennomført rensetiltak og lede en større del av nedbørsfeltets vannføring frem til Østensjøvannet. Dette arbeidet er det nå helt nødvendig å sette fart på.

Åpningen av Langerudbekken er et godt eksempel på at det virkelig er mulig å få gjennomført tiltak dersom de nødvendige initiativ tas og man løfter i flokk. Tilsvarende prosjekter i større skala er ønskelig både i forbindelse med Smedbergbekken og Bølerbekken, samt flere rørlagte bekker som i dag er så forurenset at de må ledes vekk fra vannet.

Østensjø Bydel omtaler seg som Kulturbydelen Østensjø og har ambisjoner å vitalisere og tilrettelegge for et variert kulturliv i utvidet forstand, og både idrett, miljø- og friluftslivsorganisasjoner er trukket inn i arbeidet. Vi har store forhåpninger om at dette skal berike oss alle, og for oss i Østensjøvannets Venner gir satsningen en ytterligere inspirasjon til videre arbeid og samarbeid. Et naturområde midt i byggesonen er imidlertid særdeles slitasjeutsatt og sårbart. Vi må vokte oss så vi ikke faller for fristelsen for å igangsette aktiviteter i området som ikke er på naturens premisser.

Naturen i Østensjøområdet skal brukes; ikke forbrukes.

Østensjø, oktober 2005

Amund Kveim

Kom med i pensjonistgruppa

Tekst: Finn Arnt Gulbrandsen

Pensjonistgruppa i ØVV fornekter seg ikke. I vår greidde de å snu en veltet øy i vannet ikke langt fra Langerudgarasjene. De har også ansvaret for å sette opp små infoplakater i Miljøparken. I tillegg har de lagt nett over en av øyene for å hindre at gressetende andefugler beiter ned vegetasjonen slik at ingenting binder jordsmonnet. De hjelper også til med å arrangere Østensjødagen. Neste vår skal gjerder beises, bord og stoler i parken males og brenneri-/skysstasjonruinene ryddes. Som regel blir det tid til en kaffetår og litt mat også. Pensjonistgruppa har et kjempegodt miljø, men trenger flere hjelpere. Har du litt tid til overs, kan du ringe Odd Frode Ulbrandt på telefon 22 26 94 29 og melde deg interessert til aktivt samvær.

Åpning av Langerudbekken rensepark

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Etter om lag 50 år i bakken er Langerudbekken igjen oppe i dagen. Det ble feiret med en offisiell tilstelning onsdag 24. august med deltakelse fra kommunen, Jordforsk, Østensjøvannets Venner og andre som har hatt en hånd med i gjennomføringen eller som gjerne ville være til stede ved denne begivenhet i distriktet.

Byrådssekretær for Næring og kultur, Camilla Wilhelmsen, foretok den offisielle åpningsmarkeringen 24. august 2005 med å plante et eksemplar av den sårbare planten nikkebrønse ved bredden av renseparkens nordre dam.

Landskapsarkitekt Kristian V. Østbye, Kultur- og idrettsetaten ønsket velkommen og overlot ordet for den offisielle åpningsmarkeringen til byrådssekretær for Næring og kultur, Camilla Wilhelmsen, som uttrykte sin glede over å få være til stede på vegne av Oslo kommune for å åpne Langerudbekken som har ligget i rør i mange tiår.

Det første «grabbetaket» for åpning av Langerudbekken ble tatt 9. november 2004.

Kunstgress og bekkeåpning

Og byrådssekretæren fortsatte: - da Rustad kunstgressbane ble anlagt av Oslo kommune i fjor var det en del protester mot det å gjøre en gressbane om til kunstgress av miljømessige hensyn. Man var redd for at dette ville redusere naturkvalitetene i tilknytning til Østensjøvannet. Som et slags plaster på såret ble det da bestemt at Langerudbekken ned mot Østensjøvannet skulle gjenåpnes.

Tiltaket er utført i regi av Kultur- og idrettsetaten i nært samarbeid med Friluftsetaten og Østensjøvannets Venner. Konsulenthjelp er hentet fra Jordforsk, Senter for jordfaglig miljøforskning på Ås. Anleggsarbeidene er utført av Park- og idrett i Oslo.

Tiltaket er ment å skulle øke det biologiske mangfoldet i området, videreutvikle den visuelle opplevelse av Østensjøvannområdet, samt følge opp kommunens vedtak om gjenåpning av bekker og elver. Prosjektområdet er dessuten utformet slik at det skal være lett å drive miljøpedagogisk arbeid.

Verneinteresser og utbyggingsinteresser kan forenes

Prosjektering av tiltaket ble påbegynt i 2004 og selv om det kan se litt uferdig fremdeles, vil området i løpet av noen år gro til, slik at det vil fremstå som det øvrige elvelandskapet på Bogerudmyra. Jeg er på vegne av Oslo kommune veldig glad for at vi har fått til dette, som i praksis viser at verneinteresser og utbyggingsinteresser faktisk kan forenes, dersom man er villig til å gå i dialog, avsluttet Camilla Wilhelmsen.

Gravearbeidet med tungt utstyr ble utført for jul i 2004. Melding til publikum ble slått opp ved turveien.

Forsker Bent Braskerud i Jordforsk viser frem kartet av Langerudbekken rensepark som skal stikkes ut i terrenget.

FAKTA

Rensepark

Med rensepark menes en samling naturbaserte rensesystemer som ved sedimentering, filtrering, sorpsjon og biologisk aktivitet har som hovedformål å redusere forurensninger i avrenning til bekker, elver, innsjøer og til sist til havet. Med naturbaserte rensesystemer menes oftest konstruerte dammer, våtmarker og vegetasjonssoner, jordinfiltrasjonsanlegg og andre porøse filtre.

Trond Mæhlum, Jordforsk

Byrådssekretæren erklærte deretter Langerudbekken for åpnet ved å plante et eksemplar av den sårbare karplanten nikkebrønse (*Bidens cernua*) på bredden av nordre elvedam.

«Folk her er glade i området sitt og bryr seg om det»

Landskapsarkitekt Kristian V. Østbye understreket i sin orientering om prosjektet det flotte samarbeidet etaten har hatt med Østensjøvannets Venner. Østbye sa videre at finansieringen har kommet på plass gjennom kunstgressprosjektet som er ledet av Kultur- og idrettsetaten i samarbeid med Oslo Kunstgressanlegg AS.

-Vi ser på dette prosjektet som en inspirasjon til å prosjektere og gjennomføre tilsvarende miljøprosjekter i framtiden, der samarbeid mellom lokale aktører og andre kommunale etater er en forutsetning, samtidig som idretten også nyter godt av dette. Anleggsområdet har til tider virket kaotisk med mye leire og vann. At vi fikk noen reaksjoner på dette er ikke særlig overraskende. Folk her er glade i området sitt og bryr seg om det, var Østbyes kommentar til flere henvendelser fra områdets naboer i løpet av sommeren.

Naturen har tatt det til seg....

Han fortsatte. -Videre vil jeg si at selv om dette prosjektet nå er ferdigbygget så er det på en måte likevel ikke helt ferdig ennå, fordi naturen har tatt det til seg for å utvikle det videre gjennom gradvis tilgroing og oppbygging til et miljø tilsvarende det vi finner på Borgerudmyra – det er det som er målet. Benytt derfor anledningen til å følge med hvordan naturen selv viderefører arbeidet med å omskape dette område til et paradisi for fugler og mennesker. Prosjektet har vært, som byrådssekretæren sa, et samarbeidsprosjekt mellom Friluftsetaten, Kultur- og idrettsetaten og Østensjøvannets Venner. Sistnevnte har representert grasrota i området. Og tusen takk for det! - var Østbyes avslutning.

Fløytespill

Audun Brekke Skrindo fra Østensjøvannets Venner, bidro deretter med fløytespill som passet godt inn i det miljømessige perspektiv og den stemning anlegget tilsikter å bringe frem.

Gjenskape de miljøer som er gått tapt

Friluftsetaten har også vært en av aktørene i arbeidet med åpningen av Langerudbekken. Morten Haugen fra Friluftsetaten sa i sin hilsning at Østensjøvannet med omgivelser betyr noe helt spesielt for Oslo. Det er et viktig våtmarks-, friluft- og undervisningsområde både lokalt og nasjonalt. Han understreket at området er kjent for å ha et rikt og verdifullt fugle-, plante- og insektliv. Haugen kom inn på det organiserte bruk av området

fra barnehager, skoler og idrettslag, men også den store grad av uorganisert virksomhet som foregår i området, fra familier på piknik, joggere til fugletittere som i fred og ro kan speide etter nye arter. -Vi skal sørge for at våre barn og barnebarn får oppleve Østensjøvannets unike kvaliteter på samme måte som det vi kan gjøre. Det er derfor Oslo kommune gjennom byøkologisk program har vedtatt at det skal gjøres en innsats for å bevare Østensjøvannet og gjenskape de miljøer som er gått tapt gjennom tidene, understreket Haugen.

-Gjenåpning av Langerudbekken med opparbeidelse av våtmarker og vannrensing for utvikling av et biologisk mangfold, er en viktig forutsetning i dette arbeidet, fortsatte Haugen. -Vi synes det er svært inspirerende å se hvor raskt området er omdannet fra et anleggsområde i vinter til et våtmarksområde med fint vann og engvegetasjon i dag.

-Ildsjeler i Østensjøvannets Venner har hjulpet oss med å plante ut mange arter av vannplanter som er hentet fra nærmiljøet. Plantene har etablert seg bra i våtmarksområdet.

Kompenserende miljøtiltak

Også Friluftsetaten har vært opptatt av prosjektet med etablering av en kunstgressbane i et sensitivt område. Haugen trakk gjenåpning av Langerudbekken frem som et kompenserende miljøtiltak. -Det har til fulle vist at motstridende interesser gjennom samarbeidet har klart å skape en «vinn – vinn» situasjon. Dette har vi greid takket være et fantastisk samarbeid mellom Østensjøvannet Venner som pådrivere, Kultur- og idrettsetaten med økonomi og prosjektledelse og Friluftsetaten med kunnskaper innenfor flere av fagområdene. Vi skal videreføre dette samarbeide slik at Østensjøvannet i fremtiden vil

Audun Brekke Skrindo underholdt med fløytespill.

Forskningsleder Trond Mæhlum fra Jordforsk gir her en utredning om renseparkens oppbygging og virkning.

fremstå enda mer spennende og med Langerudbekken som en tilleggskvalitet. Jeg vil gjerne takke alle involverte parter, sluttet Morten Haugen.

Berikelse av området

Amund Kveim, leder i Østensjøvannets Venner, fikk deretter ordet og erklærte at det er en stor glede at prosjektet nå er realisert. - Jeg representerer jo på sett og vis brukerne av området, men det blir jo ikke som åpningen av et idrettsanlegg med masse mennesker og brukere til stede, fordi et området som dette ikke har organiserte brukere i samme utstrekning. Riktig nok er vi ca. 3000 medlemmer i foreningen, så en viss organisert bruk har vi likevel, bemerket Amund Kveim.

-Vi ser på dette som en veldig berikelse av området trass i at det så stusselig ut her i sommer. Vi som følger utviklingen og har perspektiv utover året vi er inne i, vet at naturen har en tendens til å rydde opp å klare seg, bare den blir latt i fred eller hjulpet der hvor vi har mishandlet den, slik vi gjør når vi legger en bekk i rør.

«Ja, ja»

-Vi i Østensjøvannets Venner har i mange år jobbet litt med ryggen mot veggen for å få vernet verdiene i området. Vi har fått «nei, nei» og «stopp, stopp», og det er derfor veldig

Landskapsarkitekt Kristian V. Østbye fra Kultur- og idrettsetaten fikk ved åpningen overrakt en lokkeand av Jordforsk som her sjøsettes i renseparken.

gledelig at vi er over i en fase hvor vi kan si «ja, ja» og «kom igjen» når det gjelder nye tiltak i området. For oss er det derfor rehabilitering og naturfaglig skjøtsel som er det aller viktigste, fastslo Amund Kveim.

Sørget for at folk snakket sammen

- Dette bekkeprosjektet ser vi litt i sammenheng med prosjektet med terskelen ved Bogerudmyra, som det heller ikke hadde vært mulig å få i stand, hvis vi ikke hadde dyttet litt på og sørget for at folk snakket sammen. Det var jo et spleiseprosjekt mellom Oslo kommune, NVE og Fylkesmannen i Oslo og Akershus, la Amund Kveim til.

Bekker og elver: stort sett er de gravd ned

- Oslo er en by med mange bekker og elver, det skulle en ikke tro når en går rundt i byen i dag. Stort sett er de gravd ned – vi kan nesten si det sånn at alt som har vært mulig å grave ned har man klart å grave ned i årenes løp, unntatt der bekker og elver ligger for avsides eller hvor det har vært så stor vannføring til at man ikke har klart det. Man grøftet og rørte først i jordbruksammenheng, så skulle man grave ned illeluktende bekker, bekkene var jo byens kloakk. Bekkene rundt Østensjøvannet var jo tidligere rene kloakkløp. Dessuten var bekkene farlig for barn, de kunne jo drukne der, så det gjaldt å få spadd de ned så fort som mulig. Den tiden er definitivt forbi, understrekte Amund Kveim.

Det hører med til sjeldenhetene at det er servering ved Bogerudmyra.

Tiårskonsesjonen

- Det er et element vi ikke har vært inne på når det gjelder rensing av vannet og vannføring til Østensjøvannet. Mange vet kanskje at Østensjøvannet holdes kunstig i live gjennom overføring av vann fra Ljanselvassdraget. Tiårskonsesjonen som NVE har gitt vil føre til at kranene lengst sør i Bogerudmyra stenges. Innen konsesjonstidens utløp – det er nå bare syv år til - må vi bidra til at vannføringen øker og at vannkvaliteten i tilførselsbekkene bedres. Det betyr at bekkene må få mer av sin opprinnelige vannføring tilbake, samtidig som de går åpne lengst mulig og er mest mulig selvrensende, gjerne med en rensepark som den vi har her. Bekkene er jo også en estetisk berikelse, sluttet Amund Kveim.

«Rense» og «park» – lar det seg kombinere?

Forskningsleder Trond Mæhlum fra Jordforsk innledet med å si at nå har vi fått en rensepark i området. Mange kan spørre seg om «rense» og «park» er noe som lar seg kombinere – det er vel bare et av mange nyord. Vi har nå åpnet rørsystemet og lar naturen virke inn på de prosessene som renser vannet.

Den lokalhistoriske utstillingen inkluderte utsnitt av et kart som viser Lagerudbekkens kilder ved Luserud (omtrent ved Bakkehavn gård) helt til den renner ut i Kloppmyren. Klopptjern er fortsatt i Bogerudmyra, atskilt med kanaler. Kilde: Juell/Bremer, 1800 15c5, 1:10 000.

Det som skjer er at vi har en passiv rensing, vi gjør ikke som i et kommunalt renseanlegg, tilfører kjemikalier og elektrisk energi. Dette skjer fra naturen side ved at sola gir solenergi og tyngdekraften gjør at partiklene sedimenterer. Det som er spesielt er at vi kaller det en park, men det er for at vi skal integrere det i landskapet på en grei måte.

Det samme som skjer i et kommunalt renseanlegg

Det er de samme prosessene som skjer her som i et kommunalt renseanlegg, fosfor bindes kjemisk med leirpartikler, nitrogen omsettes på samme måte, tungmetaller bindes og holdes til bakte. Organiske miljøgifter, hvis de finnes i Langerudbekken, bindes eller nedbrytes av bakterier. Når vegetasjonen vokser opp, og vi nesten ikke ser vannflaten, vil vannet filtreres gjennom vegetasjonsstenglene og etter hvert rundt rotsonen som har en mengde ulike bakterier som bryter ned uønskede komponenter.

Det er ikke en norsk oppfinnelse å rense vann på denne måten – i alle verdensdeler bruker de slike våtmarker til å rense alle typer avløp. Vi behøver ikke gå lenger enn til Sverige hvor de har et kommunalt renseanlegg for 100 000 mennesker hvor de etterpulerer vannet i en slik rensesepark eller våtmark på 10 haa. Det er flere slike anlegg i Sverige. Etter hvert kommer de også i Norge, avsluttet Trond Mæhlum.

Lokalhistorie

Amund Kveim orienterte til slutt om lokalhistorien som er knyttet til området og Langerudbekken spesielt. Han oppfordret til å studere bildene som var utstilt i anledning åpningen, en liten miniaturling fra tidligere tider ved Bogerudmyra.

Sjelden gås på besøk - ringgås

Tekst og foto: Audun Brekke Skrindo

Sist gang noen rapporterte en ringgås ved Østensjøvannet skrev vi 1964!

Som lyn fra klar himmel var ringgåsa på plass på vannet. Ringgåsa (*Branta bernicla*) er en arktisk art som hekker på tundraen i nord. I Norge hekker den bare på Svalbard og populasjonen der antas å være under 2000 par. Den trekker til de britiske øyer på vinteren og er derfor en trekkgjest langs vestkysten av Norge både vår og høst. Det er ikke mange som ser den siden den ofte passerer til havs. Det kommer også trekkende individer fra de nordlige deler av Russlands tundra, som skal til vest-Europa. Grunnen til at ikke Østlandet får se mer til disse fuglene er at de følger Sveriges østkyst og passerer derfor sør for oss. Ringgåsa som kom til Østensjøvannet seint i juli kan være en slenger på avveie fra denne populasjonen.

Ringgåsa er slankere og mindre enn f.eks. grå- og kanadagås. Hodet er helt mørkt og på halsen er det en liten hvit flekk. Arten har en lysbuket (*B. b. hrota*) og en mørkbuket (*B. b. bernicla*) variant, avhengig av hvilke populasjon fuglene tilhører (hhv. Svalbard og Russland). Nebbet er også kortere og mindre, mer likt kortnebbgås og hvitkinggås. Alle gjessene i *Branta*-slekten har svart i stjerten, men hos ringgås er dette redusert til kun de ytterste fjærene, resten er hvitt.

Vi håper vi ikke må vente 41 år til neste gang vi får se denne vakre gåsa på vannet igjen.

Ringgås.

Renseparker - renseteknologiens Kinderegg?

Tekst: Trond Mæhlum. Foto: Leif-Dan Birkemoe

Renseparker er et begrep som benyttes i forbindelse med renseteknologi og som har fått stadig større fotfeste i Norge. At begreper som rensing og park og innholdet i disse ordene er noe som lar seg kombinere, er ikke uten videre opplagt. Rensepark føyer seg inn i rekken av nyord som næringspark, idrettspark, bilpark og krever en definisjon med nærmere forklaring. Med Kinderegg oppfatter spesielt de minste av oss en overraskelse som inneholder flere goder. Tema for denne artikkelen er å redegjøre for begrepet renseseparker med eksempler på anlegg, erfaringer og de ulike formål slike tiltak har i landskapet.

Med rensesepark menes en samling naturbaserte rensesystemer som ved sedimentering, filtrering, sorpsjon og biologisk aktivitet har som hovedformål å redusere forurensninger i avrenning til bekker, elver, innsjøer og til sist havet. Med naturbaserte rensesystemer menes oftest konstruerte dammer, våtmarker og vegetasjonssoner, jordinfiltrasjonsanlegg og andre porøse filtre. Begrepet rensesepark ble lansert i forbindelse med tiltak for å bedre vannkvaliteten i Mosvatnet i Stavanger i 1990. Siden har dette begrepet fått en videre utbredelse og benyttes også for tiltak der den parkmessige utformingen vektlegges mindre. I de siste 15 årene er det etablert renseseparker for å redusere avrenning fra landbruk, veier og urbane områder, deponier og etterpolering av renseseparkens kommunalt avløp og industriavløp.

Renseparker krever relativt store arealer hvor det foregår ekstensive renseseprosesser drevet frem av solenergi og tyngdekraft. Driftskostnadene er lave. Renseparkerne skiller seg derved fra renseseparkens hvor vannbehandlingen foregår intensivt med tilførsel av elektrisk energi og kjemikalier i kompakte reaktorer. Renseparkerne gir vanligvis ingen høygradig be-

Langerudbekken renner ut i renseseparkens første dam.

Dammene er atskilt med steinsettinger som vannet filtreres gjennom. Vi ser også en øy som rasteplass for fugler.

handling av vannet, men anleggene er driftsekstensivt og kostnadseffektive sammenlignet med andre tiltak som fjerner vannforurensninger.

Renseparkens funksjoner

Foruten vannrensing kan renseseparkerne ha følgende funksjoner i landskapet:

- * Vannmagasiner. Dammer og våtmarker gir et temporært lager av vannmasser under nedbørepisoder og snøsmelting. Dette gir kontroll av flomtopper som ellers kan forårsake skader.
- * Biologisk mangfold. Dammer og våtmarker er svært produktive økosystemer. Mange sjeldne planter og dyr (amfibier, insekter, fugler) har sitt leveområde her. Konstruerte dammer vil tiltrekke seg en variert flora og fauna dersom vannkvaliteten ikke er for dårlig.
- * Landskapskvaliteter. Dammer og våtmarker er natur-elementer som i stor grad har forsvunnet fra kulturlandskapet. Intensivt jordbruk har fjernet våtmarker, grunne innsjøer, gårdsdammer og mindre bekker. I byrom er det ofte ønske å inkludere vann i grønstrukturen, noe som gir estetiske opplevelser og en kontrast til harde flater. Etablering av dammer og våtmarker gir økt mangfold i landskap og bymiljø.
- * Rekreasjon. Renseparker er ofte etablert i tilknytning til turveier. Nye våtmarksområder kan være attraktive stoppesteder for opplevelse og undervisning.
- * Kretsløp for vann, jord og næringsstoffer. Renseparkerne for landbruksavrenning har en viktig funksjon å holde tilbake bondens matjord. Jorda kan fjernes ved regelmessig tømning av bassengene. Slammet «avvannes» før det føres tilbake til jordet. Renset vann kan også være en ressurs. I landbruk finnes eksempler på kombinasjoner av vanningsdammer og fangdammer.

Landbruket viser vei

Tiltak for å hindre erosjon, tap av næringsstoffer, miljøgifter og spredning av plantevernmidler er høyt prioritert av Landbruks- og matdepartementet (LMD). Byggingen av renseseparker er i tråd med LMDs mål om miljø- og næringstiltak i jordbruket. Over departementets budsjetter via Statens landbruksforvaltning (SLF) er det i en årrekke bevilget midler til iverksetting av miljøtiltak i landbruksnæringa som renseseparker og vegetasjonssoner. Et av områdene hvor det er spesielt behov for tiltak, er regionen begrepet rensesepark oppsto i, nemlig landbruksområdene som

Vi ser her tre av de fem dammene i renseparken.

omgir Jærvassdragene. Her er mye intensivt jordbruk og mangelfulle avløpssystemer.

Under marin grense på Østlandet kan avrenning av leirpartikler fra jordbruket utgjøre et stort problem for vannkvaliteten i vassdragene, med redusert siktedyp og overgjødsling som gir algeoppblomstringer og dårlig vannkvalitet. Dette var bakgrunnen for at Jordforsk på begynnelsen av 1990-tallet iverksatte FoU-prosjekter for å undersøke sedimentering av jord i kunstig etablerte dammer og våtmarker. Disse tiltakene ble gitt navnet fangdammer og i landbruket brukes ofte begrepet renseparker og fangdammer synonymt. Renseparkene etableres som en utvidelse og oppdemning av bekken. Første delen består av et dypere sedimentasjonskammer etterfulgt av en eller flere grunne tilplantete dammer (våtmarksfiltre). Permeable terskler regulerer vannivået og derved oppholdstiden for vannet. Resultatene fra 10 års undersøkelser av en rekke testanlegg viser at sedimentasjonen av leirpartikler er stor, og at leirinnholdet i sedimentet er like stort eller større enn gjennomsnittet i matjordlaget partiklene tapes fra. Renseeffekten er stor også ved høy vannføring. Årsaken er at leirpartikler ofte tapes som aggregater og ikke som enkeltpartikler.

Rensing av overvann

Erfaringer fra jordbruket har vist veg for hvordan denne type tiltak kan benyttes for arealavrenning fra annen arealbruk. Et område som har fått økt oppmerksomhet er samferdselssektoren. Avrenning fra veger og tette urbane overflater inneholder forurensninger som partikler, vegsilt, tungmetaller og organiske forurensninger. Den økte bevisstheten om dette har gjort at miljøeffekter knyttet til avrenning fra veganlegg blir utredet i nye vegprosjekter og det iverksettes tiltak der det kan oppstå uakseptable virkninger på resipienten. Bruk av rensedammer er det vanligste tiltaket. Slike tiltak er først og fremst etablert for å bedre vannkvaliteten og sørge for en hydraulisk utjevning

Denne dammen minner mest om en bred elv.

som reduserer omfanget av flomtopper. Ved reduksjon av flomtoppene kan rørdimensjoner nedskaleres.

Et stort bidrag til forurenset sediment i havnebassenger kommer fra overvann fra urbane flater. Foruten forurensninger fra vegtrafikk inneholder slikt overvann partikler, næringsstoffer, tungmetaller (f.eks. fra kobbertak), sotpartikler fra forbrenning og sykdomsfremkallende bakterier fra kjøledyrfekalier. Ønske om å benytte rennende vann og åpne vannflater som en del av grønstrukturen i byer og tettsteder, kan kombineres med tiltak som bedrer vannkvaliteten.

Erfaringene så langt viser at renseparker kan gi et betydelig bidrag til å fjerne uønskede stoffer i vann. Anleggene er arealkrevende og siden anleggene mottar store svinginger i hydraulisk belastning, stoffbelastning og vanntemperatur, kan det være vanskelig å dimensjonere tiltakene og ikke minst måle effekten av disse. Selv om renseparker i form av kunstig etablerte dammer og våtmarker kan være spennende tiltak som dekker flere funksjoner enn bedring av vannkvaliteten, er det ikke alltid at gode formål kan forenes i en rensepark. Eksempler på mulige konflikter er en dårlig vannkvalitet og muligheten for å oppnå stort biologisk mangfold, tilførsel av miljøgifter til områder med sårbart dyreliv, kombinasjon av hekkeområder og flomdemping og en parkmessig god utforming og god hydraulisk kontroll på vannets strømming.

Til venstre sees «hoppesteiner» som gjør det mulig å gå gjennom anlegget. Vegetasjonen har gjennom sommeren tatt seg kraftig opp.

Utfordringer videre

For å nå Vanddirektivets målsetninger om en god økologisk status må flere tiltak som hindrer forurensninger og bedrer vannkvaliteten iverksettes i årene fremover. Jordforsk vil fortsette arbeidet med å fremskaffe mer informasjon om virkningsgrad og langtidseffekter under våre klimaforhold. Optimalisering av utforming, komponenter og evaluering av kostnadseffektivitet i forhold til andre tiltak vil også bli gjennomført.

Så langt ser det ut som begrepet rensepark har fått fotfeste i Norge, spesielt innenfor landbruket. Tradisjonell VA-teknikk egner seg ikke til å fjerne de diffuse forurensningskildene fra menneskenes mangfoldige arealbruk. Det er derfor et stort potensial til å videreutvikle denne type tiltak med bistand fra fagmiljøer som har spisskompetanse i miljøteknologi, hydrologi, biologi og landskapsarkitektur. Spesielt peker avrenning fra samferdsel og urbane områder seg ut som prioriterte områder i årene fremover hvor den type tiltak vil bli etablert.

Utplanting av stedegne arter ved Langerudbekken renses-park

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

I juni ble det plantet ut en del stedegne arter langs vannspeilene i Langerudbekken. Planter ble hentet sør og nord på Langemosen samt ved parkeringsplassen sør i Østensjøvannet. Under ledelse av naturforvalter Bård Bredesen i Friluftsetaten, et innleid gartnerfirma og de seks foreningsmedlemmene Hans Englund, Per Tokle, Odd Frode Ulbrandt, Johan Mollatt, Tove Andersen og Leif-Dan Birkemoe ble utplantingen gjennomført i løpet av en dag. Plantene ble satt i grupper slik at overlevelsesmulighetene skulle bli større. Langs dammene er det i tillegg plantet busker hentet fra området i nærheten av veibroen.

Arter plantet ut i juni 2005

Fra Langemosen, også kalt «Abildsø-sumpa»

Sennegras
Myrkongle
Langstarr
Myrhatt
Vasshås sp.
Kjempepiggnopp
Mjølkerot
Sumpkarse

Fra området ved P-plassen i sørenden:

Skogsivaks
Kattehale
Stautstarr – rødlistet art – tre tuer

Fra våtmarksområde på østsiden av Bogerudmyra og Langemosen:

Bekkeblom

Fra P-plassen og Langemosen:

Gulldusk

I tillegg kan det ha fulgt med andre vannplanter.

Dette må bestemmes ved evt. blomstring.

Kilde: Bård Bredesen

Per Tokle setter ned en plante i hullet som maskinen har gravet ut.

Hans Englund (til venstre) og Johan Mollatt setter ned planter. Plantene ble hentet i kasser fra bl.a. Langemosen.

Et lass med planter er hentet fra Langemosen. Bård Bredesen, Friluftsetaten, anviser hvor plantene skal plasseres.

Striregn gjorde forholdene vanskelig ved utplantingen. Det synes på Tove Andersen som planter på teigen ved turveibroen.

Slått på Østensjø gård

*Tekst og foto:
Leif-Dan Birkemoe*

Årets kornsart på Østensjø gård var havre. Vi som jevnlig går turveien på østsiden av vannet har kunnet følge utviklingen fra de første spirene stakk opp av jorda til fullmodne havreaks svaiet i vinden.

Når kornet skulle skjæres ble stadig mer aktuelt å følge med i etter hvert som høsten skred frem. Skurtreskeren viste seg plutselig 10. september og i løpet av noen timer denne og neste dag var jobben utført. Rapsoljeplantene på Abildsø gård ble skåret noen dager senere.

Skurtreskeren tar et godt stykke av havreåkeren på hver runde, her opp mot drengestua på Søndre Østensjø. Opphakkete halm spyles ut bak skurtreskeren, mens kornet samles i maskinens kornkammer som med jevne mellomrom må tømmes i egen container.

Oppsal Arena

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Oppsal Arena, eller som enkelte benevner den for å unngå misforståelser, Nye Trasophallen, fremstår nå som bydel Østensjøs nyeste flerbrukshall. Hallen er et aktivitetssenter for mange typer idretter. Håndball er dimensjonerende enhet i den største hallen som rommer tre baner. Med enkle grep kan disse omdannes til separate haller. Det tilpasses lett til basketball, innebandy og volleyball.

Videre finner vi dansesal med parkettgulv og en sal for kampsport. Sistnevnte sal har tilpasning for bueskyting eller kyudo, tradisjonell japansk bueskyting, som fra plakatene i resepsjonen synes å være en populær sport. Styrketreningsal, solrom, terapirom og garderober med badstue finnes også. Ventilasjonssystemet, som betyr mye, er visstnok «intelligent». Anlegget holder åpnet fra 8-23 alle dager i uka. Det tilbys også servering ved private arrangementer, slik som bryllup, konfirmasjon m.m. Bygget er tiltalende med mye bruk av farger og ligger i nær tilknytning til den store utendørs friidrettsarenaen.

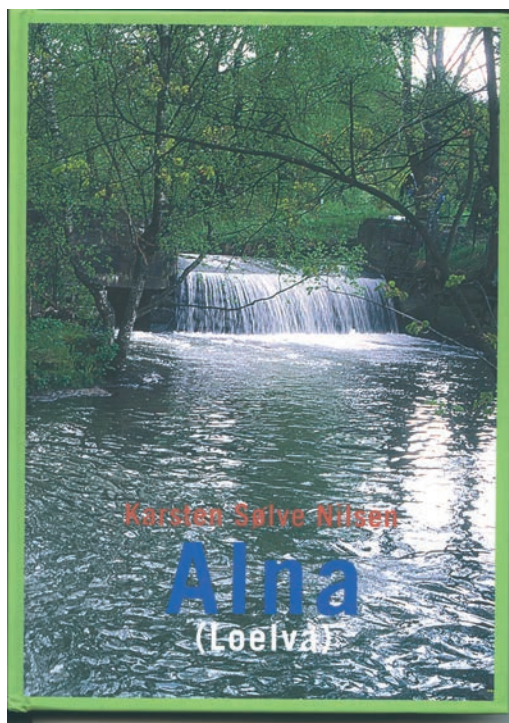
Prislapp: 76,8 millioner kroner.

Cathrines hjørne

Tekst: Cathrine Senje. Foto: Leif-Dan Birkemoe

Ny bok om Alna, full av informasjon, begeistring og ekte kjærlighet

Bokas forside

Oslos glemte byelv

For omtrent 25 år siden tok min mann og jeg T-banen til Grorud for å oppsøke Alnas kilder. Han hadde lenge hatt lyst til å skrive en bok om det han kalte «Oslos glemte byelv».

Og dette var den første av mange ekspedisjoner langs elveløpet, ofte med forhindringer i form av ugjennomtrengelig kratt og stengende bilveier – men også fine naturopplevelser og morsomme overraskelser.

Det var ikke lett å få noe forlag til å gi ut den vesle boka – og det endte med et samarbeid med Oslo Bys Vel. Den gang var Alna virkelig en glemt elv.

Akerselva ble «miljøpark» etter hvert som industrien forsvant, men ingen nevnte Alna. Akerselva Miljøpark ble opprettet i 1990 som et samarbeidsprosjekt mellom myndigheter, miljøorganisasjoner og bedriftene langs elva. Det ble opparbeidet gangveier og laget parkområder, og nå er det en sammenhengende turvei fra Maridalsvannet til Vaterland.

Aksjon Alna

Omsider våknet interessen for Alna. Oslo Kommunes prosjekt «Aksjon Alna» ble startet i 1992. Arbeidet med turveiene og parkmessig behandling av flere områder kom i gang. Middelalderparken på Sørenga fikk sitt «vannspeil» som skal vise hvor strandlinjen gikk i middelalderen og hvor Alnas utløp var. Bydel Helsefyr/Sinsen engasjerte seg og la frem en flerbruksplan for Alna miljøpark. Og i 1999 begynte arbeidet. I tiden frem til år 2010 skal sammenhengende turvei legges

Forfatteren Karsten Sølve Nilsen velger å gå oppstrøms fra Alnas os. Altså begynner han nede ved middelalderens Øra med Kongsgården og Mariakirken der det er laget et vannspeil for å vise hvor vannlinjen gikk i middelalderen. Alnas utløp er rekonstruert og renner ut under broen. Øra utgjør i dag en del av Sørenga.

fra fjorden til Alnsjøen, fisken skal tilbake i elva, og det skal bli badeplasser i Alnsjøen og Breisjøen.

Alnaelvas Venner

Entusiastene i Oslo Elevforum har sikkert vært pådrivere. Foreningen «Alnaelvas Venner» har mange entusiastiske medlemmer.

Den største entusiasten er Karsten Sølve Nilsen, som bor i det som nå heter Bydel Alna. Til fots - og til vanns i sin egen «utbrettbare båt» har han utforsket elva, han har lett i arkiver, årbøker og memoarer og funnet en mengde informasjon om industribedrifter og mennesker.

Han er en dyktig fotograf, og boka er full av hans egne bilder. Stoffet er systematisk ordnet, og gode kart gjør det lett å orientere seg.

Oppstrøms

Karsten Sølve Nilsen velger å gå oppstrøms for «å få den meget interessante historiske utviklingen langs elva i riktig rekkefølge». Altså begynner han nede på Øra ved middelalderens Mariakirke, der Alnas os var. Han tar leseren med på en vandring i Middelalderparken og viser oss ruinene av seks kirker og tre klostre, som ligger innenfor et nokså lite område.

Karsten Sølve Nilsen forteller industrihistorie ved et løpehjul med turbin, produsert av Kværner Brug A/S i 1959, i dag et industriminne nederst i Svartdalsparken.

Kanskje middelaldermenneskene var flittigere kirkegjengere enn oss, undrer han. Det var de nok, for i katolsk tid hadde kirken både makt og innflytelse – dessuten fungerte kanskje kirker og klostre som et slags sosialvesen, som tok seg av fattige og syke.

Som vi alle vet ble byen flyttet etter brannen i 1624, og middelalderbyen kom aldri til hektene igjen. Men nedgangstidene for kirker og klostre begynte etter reformasjonen i 1537, da kronen overtok kirkegodset. Etter hvert ble stein fra Gamlebyen fraktet over isen til Akershus. Det kan vi ennå se i murene der.

Men hvor ble det av Alna, og når forsvant den? I Gamlebyen er navnet bevart i Alnafetgata.-fet /fit er det norrøne navnet på en flat eng.

Fra Kværner til Kongshavn

Og Karsten Sølve Nilsen kan fortelle at jernbanen har ansvaret for at Alna forsvant:

«Den store plan til Østbanestationens utvidelse kommer helt til at forandre Oslo. Loelven skal ledes ind i en tunnel, føres gjennom Ekeberg og slippes ud i fjorden ved Kongshavn

Oppe ved Kværner brug indfanges elven og ledes ind i tunnelen under Ekebergaasen. Den skal udmunde i den søndre ende av den nye kulbrygge ved Kongshavn», skriver Amund Helland i 1917 i sitt trebindsverk om Kristiania.

Vandrerene kan følge turvei merket D 10 oppover gjennom Svartdalsparken, her på gangbru over elva.

Og forfatteren er ikke snauere enn at han padler ut i båten sin og fotograferer utløpet som ligger like under Sjømannskolen.

Vi merker oss at Amund Helland skriver «Loelven». Navnet ble hengende ved elva etter at presten Peder Claussøn Friis forklarte Oslo-navnet som Lo-elvens os på 1600-tallet. Men Alna skal nå være det offisielle navnet.

Så forlater vi middelalderparken, og går opp mot Enebakkveien, der turveien merket D 10 begynner, og Alna forsvinner. Navnet Kværner røper at det har vært møllebruk her. Det finnes skriftlig bevis fra år 1300. Fra midten av 1500-årene ble det også drevet sagbruk ved Kværner-fossen.

Industrien

På Svendsenga like ved fossen ble det startet teglverk i 1840. Verket leverte bl.a. teglstein til det nye universitetet og andre offentlige bygninger. Og noen år etter kjøpte Olaf Onsum

Bryn var første stoppested på jernbanen Christiania – Eidsvoll. Stasjonen gjorde stedet til en forstad, og flere bedrifter ble anlagt her. Her renner Alna parallelt med jernbanelinjen.

Kværner Møllebrug og grunnla dermed en virksomhet som ble en stor suksess og etter hvert solgte en mengde produkter til husholdninger, bygningsindustri, landbruk og skipsfart. Da vannkraften i landet ble utbygget først på 1900-tallet leverte Kværner turbinene.

Ved oppkjøp og sammenslutninger ble Kværner et stort konsern med mange underavdelinger, men i 1997 bestemte ledelsen seg for å nedlegge virksomheten etter 144 års drift. Og de store verkstedhallene skal nå brukes til helt andre ting. En stålskulptur ved starten på turveien er alt som er igjen.

Svartdalen

Men nå kan vandrerene følge turvei merket D 10 oppover gjennom Svartdalsparken.

Da vi gikk der for 25 år siden var det lite som minnet om en park. Vi krøp gjennom tornekratt og vasset over elva et par ganger. Nå er det blitt en flott turvei med rik vegetasjon og mulighet for å møte både rev og rådyr, hvis man er ute enten tidlig om morgenen eller i mørkningen.

Turveien fortsetter, først på gangbru over elva og deretter på jernbaneovergang med trapp.

Neste industriområde er Nygård ved Arnljot Gellines vei på vestsiden av Alna. Her var teglverk og flere fabrikker. En

Folk fra Østensjø bydel kan stoppe opp der Østensjøbekken renner ut i Alna gjennom en åpning i steinmuren like ved Bryn stasjon.

Fabrikkanlegget 1931

Johan Petersens lin – og bomullsvarefabrikk, grunnlagt i slutten av 1880-årene, her fotografert i 1931. Spinneriet til høyre og de to store veverbygningene til venstre. Arbeiderboligene «Bellevue» og «Havehuset» øverst til høyre. Alna renner gjennom spinneribygningen. Speiderhuset Breidablikk i forkant. Bildet er utlånt fra Østensjø lokalhistoriske bilder.

fabrikkpipe og en gammel murbygning er det eneste som står igjen.

Bryn

På vestsiden ligger turveien et stykke opp i skråningen, men det går jo an å klatre ned, hvis man tør. Fagerlia er området fra Nygård til Bryn med Etterstad til venstre. Neste stopp er Bryn og et nytt stykke interessant industrihistorie. Akkurat her er det store forandringer. Det digre kontorbygget til Statens Vegvesen ruver i landskapet. Heldigvis kan vi her få nærkontakt med Alna og se Brynsfossen når vannføringa er stor vår og høst. Denne fossen er en av de største i Alna. Og her er minner om en bedrift som satte spor etter seg: Johan Petersens lin – og bomullsvarefabrikk, grunnlagt i slutten av 1880-årene. Fabrikken kan skryte av at den leverte tekstiltapet til Oslo Rådhus og FN-bygningen i New York!

Petersens bedrift bygget to arbeiderboliger og hadde eget legekontor for sine ansatte. Den som vil vite mer anbefales å lese Gunnar Reibys skildring «Livet i og omkring Murgården «Bellevue» på Bryn i 1920-30 årene», som man kan kjøpe på Deichmanske biblioteks filial på Oppsal.

Kristiania Teglverk på Bryn er det eneste teglverk i Oslo med intakt ringovn. Verket ble bygget i 1897. Det brant ned i 1936, men bygget opp igjen. Driften ble innstilt mot slutten av 1960-tallet.

Fabrikken ble nedlagt i 1976, og jeg husker at mange beboere på våre kanter sikret seg duker og andre produkter på opphørssalget. Den gamle spinneribygningen er fredet, og fabrikkens varemerke med valkyrien står ennå på veggen ned mot jernbanen og elva.

Bryn var første stoppested på jernbanen Christiania – Eidsvoll. Stasjonen gjorde stedet til en forstad, og flere bedrifter ble anlagt her. «Fyrstikken» er kjent som åstedet for Norges første kvinnelige arbeiderstreik i 1889, da de kvinnelige ansatte krevde bedre arbeidsforhold og høyere lønn – de fikk mellom 10 og 20 øre timen. Men fabrikkene lå i rekke og rad: Bryn Teglverk, Høyehall fabrikk, Den norske Zinkhvidtfabrik og Kristiania Teglverk. Ved Bryn stasjon renner Alna et stykke parallelt med jernbanen.

Folk fra Østensjø bydel kan stoppe opp litt der Østensjøbekken renner ut i Alna gjennom en åpning i steinmuren like ved stasjonen. Den som vil, kan ta en avstikker her opp til Harry Fetts residens Christinedal og se på dammen i Østensjøbekken.

Karsten Solve Nilsen viser her fossen i sidebekken fra Stordammen som renner ut i Alna rett ved Tvetenbrua.

Huset var før omgitt av en nydelig park, og det var svaner i dammen. Nå ser det ut som dammen langsomt gror igjen, og parken er bebygget med ruvende boligblokker.

Smalvoll og Breivoll

Turveien fortsetter på østsiden av Alna gjennom et åpent landskap langs Smalvollveien. Forfatteren forteller at kuer fra Tveten gård beitet her helt opp til 1950-årene. Tveten gård er forresten også verdt en avstikker fra turveien.

Ved Breivoll passerer vi flere gamle Aker-gårder: Nedre og Øvre Breivoll er revet, Alna og Alfaset finnes fremdeles. Vi merker oss at gården Alna har beholdt stedsnavnet, og at det fra gården har utgått flere navn – Alnabru, Alna teglverk, og i det siste bydel Alna. Men nå blir det ikke så lett å finne turveien. Elva ligger i kulvert under Breivollveien, E 6 og Strømsveien.

Med boka i tursekken kan man ta fram kartet og finne elva igjen både på øst- og vestsiden. Men forfatteren slår fast at «turveiforbindelsen fra Breivoll til Nedre Kalbakkvei foreløpig er en av de dårligste på Alna-turen.» Langs Terminalveien kan man følge Alna forbi Alfaset gravlund til den forsvinner i kulverten under Alnabru terminalen, som beslagla området rundt gamle Alnabru stasjon i over en kilometers lengde. Vi finner elva igjen først oppe ved Nedre Kalbakkvei. Men det er meningen å gjenåpne elva langs terminalområdet.

Alna med meanderslyng på Smalvollen. Turveien går langs østsiden av Alna gjennom et åpent landskap langs Smalvollveien, her med forfatteren Karsten Sølve Nilsen som turleder. Han forteller at kuer fra Tveten gård beitet her helt opp til 1950-årene.

Alnaparken

Turveien D 10 fortsetter gjennom Alnaparken, et område som går fra Nedre Kalbakkvei nesten helt til Grorud stasjon. På begge siden av Alna lå en rekke gårder i det frodige kulturlandskapet. Nå er de fleste borte. Kaggen gård ved Strømsveien var den siste gården som hadde husdyr. I 1992 var det slutt. Få med deg den fine gamle steinhvelvbrua i Nedre Kalbakkvei. Den er fra 1791 og fredet.

Tveten gård ligger oppe på høyden over Alna i det området som nå kalles Tveita.

Omtrent midt i Alnaparken ligger en dam hvor det bor noen små salamandere som tilhører en sårbar og truet art. Fra salamanderdammen kan man velge å gå på østsiden eller på vestsiden mot Grorud stasjon. Velger man østsiden, går det an å ta en avstikker langs Tokerudbekken, et av Alnas mange tilløp. Denne avstikkeren bringer deg helt opp til Svarttjern nordøst for Vestli og gir mange opplevelser.

Hølaløkken og Grorud

Alna dukker opp igjen i den nye vannparken på Hølaløkken litt nord for Grorud stasjon. Arbeidet her ble satt i gang i 2003, og parken ble åpnet i 2004.

Ovenfor Grorud møter vi igjen industrien. Det var sagbruk i Alna også, men vannføringen var usikker, så det ble bygd dammer. Etter sagbrukene kom tekstilindustrien som utnyttet kraften i Leirfossen fra 1867 og helt til 1968. Fabrikbygning

Vannparken på Hølaløkken, litt nord for Grorud stasjon, under arbeid i april 2004. Dette er det første virkelig store gjenåpningsprosjektet i elvas historie. I september samme år ble vannparken offisielt åpnet.

og arbeiderboliger er bevart etter virksomheten ved Grorud Klædesfabrik.

Grorud er også kjent på grunn av den lokale steinarten som vi finner igjen bl.a. i søylene på det gamle universitet og løvene utenfor Stortinget. Steinindustrien trakk til seg mange arbeidssøkende, både til selve hoggingen og til transport. Etter omtrent 100 års virksomhet gikk det mot slutten midt i forrige århundre...

Vi nærmer oss Groruddammen, som i 1871 ble laget for industriens skyld fordi vannføringen i Alna var ustabil. Forfatteren reflekterer her over de enorme forandringene i det vi kaller Groruddalen (burde den forresten ikke hete Alnadalen?). En frodig gammel jordbruksbygd ble rasert for å dekke etterspørselen etter boliger i etterkrigsårene. Gigantiske blokker reiste seg: Gårder ble revet og matjord skrappt vekk. Og nå er det for sent å angre.

Alnsjøen

Etter at Groruddammen er passert kan man følge Alna helt opp til Alnsjøen. Det siste stykket etter Huken gjør elva en sving på nesten 90 grader og møter bekken fra Breisjøen. Og nå nærmer vi oss drikkevannkilden Alnsjøen, omgitt av et strengt og høyt gjerde.

«Men går det som vedtatt i det økologiske programmet for Oslo blir vannet åpnet innen 2014», skriver Karsten Sølve Nilsen.

Jeg kunne fortalt mye mer. Men kjøp boka – du får den på Deichman-filialen på Oppsal. Les mer om teglverkene og teglproduksjonen i Alnadalen, om gårdsnavn og bekkenavn, om jernbanen, en gammel skibakke og Det Gotthalfske Kobberværk.

God fornøyelse – og takk til forfatteren for en vakker og lærerik bok!

Mitt Østensjøvann Svein Dale

Tekst og foto: Audun Brekke Skrindo

Vi møter Svein Dale hjemme en sensommerkveld. Med verandautsikt til Bogerudmyra er han nært knyttet til vannet og miljøparken. Svein er biolog med fugl som spesialitet, utdannet fra Universitetet i Oslo og arbeider nå på Universitetet for miljø- og biovitenskap.

Svein Dale på registreringstur for vinteratlasprosjektet.

Han er født og oppvokst i Bærum, og begynte å se på fugl da han var i tenårene. Han og flere med ham leste om Østensjøvannet som hadde fått et eget oppslag i praktboken fra Det Beste; Norges fugleliv (1970). Dette fikk ham til å sykle til Østensjøvannet som 17-åring.

Svein Dale forteller videre:

“Det er mange faktorer som spiller inn på hvor man etablerer seg, men med jobb i Ås og muligheten til et så spennende fugleområde rett utafor døra var det enkelt å bestemme seg for å flytte hit i 1998. De faste tellingene var vel kommet i gang, men jeg startet mine observasjoner omkring 1993-96.

Det var mange ivrige ornitologer som drev aktiv registrering allerede den gangen. Starten på det store bokprosjektet “Guide til fuglelivet i Oslo & Akershus», som jeg har vært med på å skrive kan spores tilbake til denne perioden. Her er Østensjøvannet godt beskrevet.

Per Göran Bentz trakk meg også inn i arbeidet med skjøtselsplanen for Østensjøvannet. Det var selvfølgelig spennende arbeid for en ungbioolog. Og dette arbeidet var direkte forløper til Vadedammen, som jeg forfattet skisse og søknadspapirene til. Finsefondet syntes planen var god og vi ser jo resultatet av det prosjektet i dag. Dammen stod ferdig i 1996.

Selvfølgelig er det artig å kunne se så mange fuglearter på en tur rundt vannet. Men jeg tror vi skal være klar over at Østensjøvannet også har en viktig plass i en større sammenheng. På verdensbasis bor nå nesten halvparten av menneskene i byer og tettsteder. Denne delen av befolkningen sliter, uten at de vet det selv, med at de blir mer og mer fremmedgjort overfor naturen. De som arbeider med natur og miljøfaglige spørsmål ser at det blir vanskeligere og vanskeligere å skape noe forstå-

else, engasjement og opinion i folket når oppimot halvparten ikke har personlig erfaring med hva det snakkes om. Flere og flere forskningsmiljøer i verden blir gradvis klar over denne faren. Det er derfor satt i gang prosjekter for å snu denne trenden. Chicago har til og med laget naturhaver på takene av kvartaler, midt inni byen. Her har store grøntarealer tiltrukket seg insekter og fugler og folk får økt livskvalitet.

Østensjøvannet er helt klart et eksempel på hvordan bybefolkningen kan ha store opplevelser i bynære omgivelser. Nettopp derfor er dette vannet enda mer en nasjonalskatt enn vi er klar over. Plantelivet er variert, insekter og andre virvelløse dyr flourer og av en eller annen grunn kan du se fugler på nært hold som ellers i landet er vanskelige å komme innpå.

Østensjøvannet hindrer fremmedgjøring overfor naturen, så arbeidet med å bevare området må fortsette ufortrødent», avslutter Dale engasjert.

Artspresentasjon fugl Sildemåke

Tekst og foto: Audun Brekke Skrindo

Sildemåke (*Larus fuscus*); Larus betyr sjøfugl, eller fugl tilknyttet havet. Fuscus betyr mørkfarget.

Det er mange som forbinder måkene med standfugl siden vi «ser dem hele året». Men hvis man blir litt kjent med artene så skjønner man at vi her ofte finner spesialiserte trekkere. Sildemåka finnes nesten over hele det nordvestlige palearktisk. Grønlandsbestanden kommer over Atlanteren til Storbritannia, og våre hjemlige sildemåker trekker til sør-Europa og det nordlige Afrika. Hos oss er arten sterkt knyttet til kystsonen, men har i de seinere år også etablert seg i store sjøområder.

Bestemme ungmåker til art er kanskje ornitologiens største utfordring. Det forekommer hybrider overalt og det er vanskelig å holde de forskjellige aldersklassene fra hverandre. Den som vil lese mer om dette kan kjøpe den splitter nye spesialboka om måker: «Gulls - of Europe, Asia and North America», hvor man kan fråse av kunnskap om måker. Husk at de gule beina som regel ikke kommer før den andre våren.

Sildemåka er bare slått av svartbaken i størrelse her hjemme. De to måkene er de eneste vanlige måkene som er svarte på ryggen, og forskjellen på voksne fugler er at sildemåka har gule og svartbaken kjøttfargede bein. Det er hele 5 underarter innenfor utbredelsesområdet og vi kan finne 3 av dem i Norge. Grovt sett kan vi si at den mørkeste ryggen er i NV og jo lenger sørover og østover i Europa man kommer, jo lysere blir ryggfargen..

I Norge er det gjennom tidene gjenfunnet kloss i 2000 av alle ringmerkede sildemåker. Av disse er det sørligste gjenfunnet i Kongo, altså lang sør for ekvator. På våren foregår hovedtrekket i mars og april, men det forekommer ekstremer i månedene før og etter dette. De unge fuglene trekker lengst vekk og jo eldre individet er jo nærmere Norge finner vi fuglene på et gitt tidspunkt på våren. Vi kan oppleve at milde vintre gjør det mulig for flere individer å overvintre.

Arten har opplevd ekspansjon på verdensbasis og hekket i Norge for første gang i 1973. Ca. 350 par hekker i Oslofjordområdet. Sildemåka hekker ikke ved Østensjøvannet. Den eldste fuglen som er registrert i ringmerkingssammenheng er 15 år og 9 mndr.

Enghauk - ny art for vannet

Tekst og foto: Audun Brekke Skrindo

Når Den Lokale Rapport- og Sjeldenhetskomité (LRSK) har godkjent observasjonen er vi igjen oppe i 215 fuglearter (brunsisik er slått sammen med gråsisik). Enghauk (*Circus pygargus*) ble sett 14. september. Vi lar observatøren, Geir Fugelsø, dele opplevelsen med oss...»[Hadde] en fantastisk opplevelse i dag. Jeg stod å fulgte med en spurvehauk hunn som ble kraftig mobbet av kråker og fiskemåker. Den var på vei ut av området da den endelig fikk være litt i fred. Da skrudde den på oppvinder noen runder før den seilte ned mot brua i sørenden igjen.

Mens jeg fulgte med på dette for å se hva som skjedde, får jeg plutselig inn noe annet i kikkerten. På vei opp fra området ved Bogerudmyra kommer en ganske lys, ikke alt for stor, men langvinget rovfugl med gråmåker og fiskemåker i hælene. Forfølgerne gir seg ganske raskt og fuglen tar noe høyde før den begynner å trekke nordover.

Den har relativt lange og smale vinger sammenlignet med andre rovfugler og flukten er elegant og dansende. Det første som slår meg er at dette i hvert fall ikke er en av de vanlige rovfuglartene. Jeg har sett de alle sammen flere ganger, så det ble fort klart for meg at dette måtte være en skikkelig godbit.

Omtrent der vannet er på sitt smaleste snudde fuglen mot vest og forsvant etter hvert ut av syne. Tilbake står en lett skjelvende og opprømt fuglekikker !!

Uvettig forsøpling av vannet

Tekst: Audun Brekke Skrindo

Naturinteresserte som gikk tur i Østensjøområdet i sommer så kanskje han som øvde golf på Abildsøfeltet? Ball etter ball gikk direkte i vannet. Hvor mange fugler han knerta eller skremte kan man jo bare undre på. En turgåer stoppet og spurte hvordan han hadde tenkt å hente ballene inn igjen. Vedkommende mente ballene lå trygt på bunnen. Når han ble konfrontert med det faktum at det faktisk var et naturreservat var kommentaren: «Jaså, ute og kjekker deg?»

Hendelsen viser bare hvilke holdninger man har å kjempe mot under arbeidet for å bevare Østensjøvannet. ØVV oppfordrer alle til å ta avstand fra slik uvettig forsøpling av området. De som oppdager lignende håper vi påpeker dette og tar sterk avstand fra aktiviteten.

Skulle føre frem kan du opplyse vedkommende at det finnes «økologiske golfballer» i støpt i maismasse. De løses opp i vannet, og er kanskje utviklet etter at cruiseskipgjester ville øve svingen til havs. Det blir nesten å karakterisere som føring, og alle blir vinnere. Ha en fin golftrening!

Naturreseptet - bevaring og fredningsbestemmelser

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Det er selve vannet og noen få meter langs bredden som er fredet i medhold av lov om naturvern. Naturreseptet skal bevare et viktig våtmarksområde med vegetasjon, fugle- og dyreliv. For å markere reseptets grenser er det satt opp skilt signert Miljøverndepartementet.

I tillegg er viktige fredningsbestemmelser nevnt. Det betyr at det ikke er lov til å plukke blomster, takrør eller dunkjever til å pynte opp hjemme. All vegetasjon i vann og på land er fredet. Båndtvang hele året er også en av bestemmelsene. La oss også nevne at fiske kun er tillatt i den perioden vannet er islagt (se annen artikkel i dette bladet).

Det er Fylkesmannen i Oslo og Akershus som forvalter fredningsbestemmelsene.

I høst ble det satt opp flere skilt for bedre å markere reseptets grenser.

Langs vannet står det skilt signert Miljøverndepartementet, en beskrivelse om bevaring av våtmarksområdet og noen viktige fredningsbestemmelser

ØSTENSJØVANNET NATURRESEPTET

Østensjøvannet ble fredet i 1992. Reseptet skal bevare et viktig våtmarksområde med vegetasjon, fugle- og dyreliv.

Østensjøvannet ligger i et område med mye leire og er av den grunn naturlig næringsrikt med stor plante- og algproduksjon. Plantene og algene har skapt grunnlag for et rikt dyreliv i vannet (insekter, fisk, muslinger m.fl.) som igjen har gitt god tilgang på mat for fuglene. Næringsstilførsel fra bebyggelse og landbruk har ført til en ubalanse i innsjøen som igjen har redusert det biologiske mangfoldet.

Østensjøvannet er en av Norges rikeste innsjøer når det gjelder vann- og sumpvannarter. Dominerende arter i kantsonen er *dunkjever*, *takrør*, *sverdlilje* og *selsnepe*. Som flyteplante dominerer *gul- og hvit nøkkerose*. På vestsida av vannet er et holt med svartorsumpskog.

Vannets viktigste økologiske funksjon er som raste- og hvileplass for ender og annen vannfugl under trekk. I alt er det registrert over 200 ulike fuglearter i området rundt vannet, hvilket gjør Østensjøvannet til en av landets mest artsrike trekkbiotoper. Flere av artene er sjeldne i Norge. Den dominerende hekkearten er *hettemåke*, men her hekker også *toppdykker*, *stokkand*, *toppand*, *sivhøne*, *sothøne*, *sivspurv* og *rørsanger*.

VIKTIGE FREDNINGSBESTEMMELSER

- All vegetasjon i vann og på land er fredet.
- Fugler og dyr; herunder egg, reir og unger; er fredet. Jakt er ikke tillatt.
- Båndtvang gjelder hele året.
- Motorisert ferdsel er ikke tillatt, gjelder også bruk av modellfly/båt. Bruk av robåt, kano, seilbrett e.l. er ikke tillatt.
- Fiske er kun tillatt i den perioden vannet er islagt.
- Camping og teltslagning er forbudt. Forbudet gjelder også bruk av kamuflasjennretninger for fotografering.
- Bruk av åpen ild er forbudt.

Fredningsbestemmelsene forvaltes av Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

Her er skiltet gjengitt for lesning i fred og ro.

Markering av naturreservatet ute i terrenget.

På nettsidene våre holder vi dere oppdatert på de gjeldende regler for vern i området. www.ostensjovannet.no/vern/

VERN

BESØK VANNET
adkomst
naturfakta
turforslag
naturdagbok
temaskilt

FORENING
arrangementer
styret
referater
medlem
kontakt oss
media
"sothøna"
butikk

BIOLOGI
fugl
pattedyr
amfibier
krypdyr
fisk
virvelløse dyr
planter
sopp

VERN
reservatinformasjon

UNDERVISNING

HISTORIE
Østensjø
Abildsø
Bakkehavn
gravskikker

Kart over hvor grensa til naturreservatet

Naturreservatet som ble opprettet i 1992 dekker vannspeilet og litt inn på land. Kart over området som dekkes av Miljøparken (som ble vedtatt i 2002 er på vei).

Forskriften som forteller hvilke regler som gjelder i naturreservatet er lagret på Lovdata: <http://www.lovdata.no/for/lf/mv/mv-19921002-0754.html>

Kilde: Direktoratet for naturforvaltning (www.naturforvaltning.no)

Status for øyene

Tekst: Johan Mollatt

En veldig liten øy, men likevel tross alt en øy, hadde veltet i sydenden av Østensjøvannet. Når det har skjedd vet jeg ikke, men tidlig i oktober 2004 tok jeg en tur og så på elendigheten.

Øya hadde veltet over på siden, omtrent som en seilbåt som hadde kullseilt. Rotdelen stakk opp over vannflaten, og trærne lå ut i vannet. Var dette noe å ta tak i for oss i Østensjøvannets Venner? Jeg lå en natt å tenkte på hvordan vi skulle rette opp øya, og i januar tok jeg på skøyten og undersøkte forholdene rundt øya. På styremøte 25 januar la jeg frem mitt forslag på hvordan vi kunne rette opp øya.

Til Påskeøya hadde vi brukt malmfurustokker som vi kjøpte på Løten bygdesag, men nå viste det seg at de bare hadde stokker med diameter over 20 cm. Det var for grove saker for oss.

Men som så ofte før har man lett for å gå over bekken etter vann. I Abildsøskogen hadde ØVV vært med på å tynne ut løvskogen (klargjøring for beite). Vi spurte Asgeir på Abildsø gård om vi kunne ta ut et nødvendig antall stokker og fikk klarsignal for det. Med tillatelse fra Fylkesmannen var klarsignalet for redning av øya gitt.

Vi ville bruke samme konstruksjon som på av Påskeøya. Spisse stokkene og skru dem ned i bunnen. Det nødvendige forarbeidet ble utført mens isen lå forholdsvis solid. Det ble laget en ramme av 4 stokker hvorav to i vannflaten, to ca. to meter høye. En horisontal stokk ble festet på toppen av de to lange stokkene. Planen var å legge et tau over denne stokken, trekke tauet inn til brygga, feste det til en vinsj, og så hale og dra til øya «stod oppreist».

Johan Mollatt monterer rammeverket for nettet som skal hindre fuglene å beite på plantene inntil de får festet røttene.

Foto: Leif-Dan Birkemoe

Vi måtte vente til isen hadde gått, og D-dagen ble torsdag 14. april. Været var perfekt for «operasjon øyreising». Vi lånte kanoen til Roger Hagen, padlet ut og festet repet om trærne på øya. Deretter over den horisontale stokken og padlet de 22 meterne inn til brygga. Der festet vi tauet til vinsjen.

Det var noen spennende øyeblikk da lina strammes seg. Ville konstruksjonen holde? Det hersket en nervøs stemning blant jekkemannskapet, men så begynte øya å bevege seg. Først ganske lite, men så opp til ca. 30 grader. Da tok manskapet på brygga saken i egne hender, halte og dro og vips sto øya på plass.

For å være sikker på at øya ikke skulle velte igjen, ble den fortoyde til hovedstokken. Titteliten serverte kaffe, rundstykker med syltetøy og ost til «øymannskapet». Uten god innsats av pensjonistgruppa hadde «øyopprettingen» ikke vært mulig. En takk til Hans, Per, Odd Frode, Leif-Dan, Finn (Tchudi), Roger og Einar. Amund kom og gratulerte oss med vel utført jobb.

Et navn måtte øya ha, så da vi så på den fortoyde øya eller «farkost» passet det med RA.

Ut over sommeren begynte det å spire og gro der ute. Hettemåkene flyttet inn og bygde sine reder. Planter begynte å vokse opp. Vi følte at prosjektet ble vellykket.

Johan Mollett padler inn mot land for å starte hevingen av øy «Ra» som ligger i sørenden av vannet. Foto: Leif-Dan Birkemoe

Støtt foreningens arbeide ved å glede noe med en gave!

Foreningen vår har flere fine artikler for salg. I tillegg til å kjøpe til deg selv egner flere av artiklene seg som gaveartikler, både til privatpersoner og bedrifter.

Ida Hvoslef m.fl.

«Elvelangs».

Turguide til elvene i Oslo. Aschehougs forlag, 2004.

Praktisk turguide som passer rett i lomma. Boken er lagt opp som turforslag med opplysninger innen historie, kultur og natur i området fra Lysaker i vest til Oppegård i sørøst.

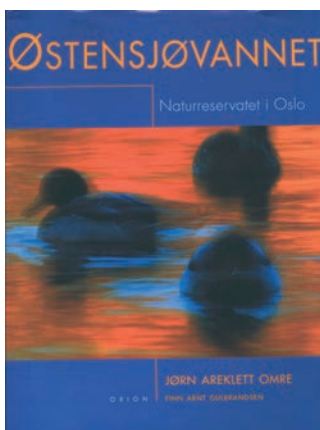
Pris: 249,-

Akvareller av gårder i Østensjøbyen.

Malt av Ivar Håkenstad. Vi har akvareller av følgende gårder: Oppsal, Bøler, Bogerud, Ryen, Tveita og Haugerud.

Med ramme: 250,-

Uten ramme: 100,-

Jørn Areklett Omre Finn Arnt Gulbrandsen.

«Østensjøvannet - naturreservatet i Oslo»

Orion Forlag, 2000

Omre er et av landets dyktigste naturfotografer. Gulbrandsen er tidligere leder av foreningen og med stor lokal kompetanse. Et praktverk! Pris: 100,-

Østensjøvannets Venners T-trøye.

Flott foto av vannets karakterart, toppdykker, som har en unge på ryggen.

Bildet er trykket på trøyens forside. Finnes i alle vanlige størrelser.

Pris: 100,-

«Østensjøvannet gjennom et år»

Filmen om Miljøparken gjennom år 2000. Målet var å ta vare på noen inntrykk fra hvordan det så ut i området ved årtusenskiftet. Regi og foto: Audun Brekke Skringo. Kr. 125,-

Fototrykk:

Erik Damsgaard, luftfoto av Østensjøvannet. Vi har fortsatt noen eksemplarer igjen av dette populære motivet. Kr. 75,-

Jørn Areklett Omre: «Høstflukt», et praktfoto av fugler i flukt, tatt nede ved Østensjøvannet. Kr. 50,-

Medlemsnål

Jon Solbergs sothønedesign. Kr. 25,-

Klistremerke

Jon Solbergs sothønedesign. Kr. 10,-

Enhetene får du tak i ved å henvende deg til foreningen

Langerudbekkens utløp i kanalen, FØR omleggingen.

Langerudbekkens utløp i kanalen, ETTER omleggingen.

Temaskilt nummer 10 på plass - Langerudbekken

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Etter åpningen av Langerudbekken rensespark i august 2005 ble det slått opp et temaskilt med noen faktiske opplysninger om bekken og rensesparken. Forbipasserende kan nå få svar på hva som er både hensikt og effekt med de nye dammene som er godt synlig i terrenget. Trebroen over bekken er også ny. Tidligere rant bekken i rør ut i kanalen ved Bogerudmyra.

Teksten under er hentet fra skiltet som står plassert i terrenget, og den er også tilgjengelig på foreningens nettsider.

Johan Mollatt har nettopp satt siste skrue på plass. Tema-skiltet ved Langerudbekken rensespark står rett ved turveibroen

Langerudbekken rensespark

Langerudbekken har sine kilder i området ved Bakkehavn gård. Opprinnelig rant bekken ut i Klopptjern, et lite tjern ute i Bogerudmyra. På 1960-tallet ble denne delen av Bogerudmyra skilt fra resten av myra med kanaler langs turveien. På omtrent samme tid ble bekken lagt i rør over gressletta mot Bogerudmyra som tidligere var dyrket kulturmark.

Langerudbekken er den mest forurensede bekken i nedbørsfeltet til Østensjøvannet, noe som er kritisk for opprettholdelse av den verdifulle vegetasjonen i Bogerudmyra. Bekken har et nedbørsfelt på ca. 200 daa. Kravfulle og sårbare karplanter som nikkebrønsle og storengkall holder til i området.

I forbindelse med etableringen av Rustad kunstgressbane ble det avsatt midler til å gjenåpne Langerudbekken på en slik måte at rensing av vannet ble gjort mulig. Dette er i tråd med Oslo kommunes vedtak om gjenåpning av bekker og elver der det er mulig.

Friluftsetaten og Kultur- og idrettsetaten innledet et samarbeid med Jordforsk for å prosjektere en rensespark som en utvidelse og oppdemning av bekken. Resultatet er blitt et effektivt anlegg for bedring av vannkvaliteten. Åpningen av Langerudbekken har, foruten å bedre vannkvaliteten, til formål å rehabilitere naturkvaliteter, øke det biologisk mangfold og å utvide rekreasjonsområdet.

Rensesparken består av flere dammer og våtmarker i serie som er utformet som en meanderende «elv» over sletta. En av dammene inneholder en øy som rasteplass for fugler. Dybden i dammene varierer fra 0,2 til 1,5 meter, hvor de grunne partiene er dekket med våtmarksvegetasjon, dels ved utsetting av stedeigne planter, og dels ved naturlig innvandring. Området er tilrettelagt for ferdsel med «hoppstein», noe som gjør det mulig å gå gjennom anlegget.

Rensesparken ble offisielt åpnet i august 2005

Østensjødagen 2005 – en familiedag på gården

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Østensjø gård dannet søndag rammen for Østensjødagen, det årlige arrangementet til Østensjøvannets Venner. Anne Cath Vestly samlet mange lyttende små og store tilhørere da hun tok plass på tunet. Hennes fortellerglede smittet fort over på forsamlingen. Vi fikk høre om da hun kom til byen og om Lillebror og Knerten.

Bildetekst. Foto: Anne Cath Vestly flankert av Amund Kveim til venstre, leder i Østensjøvannets Venner, og bak til høyre Østensjødagens aktivitetsleder Eirik Wærner.

Dansegruppen Symra gledet de fremmøtte med bunader og folkedans på tunet foran gårdens rødmalte driftsbygning. Som alltid er kjøring med hest og vogn en stor opplevelse for de minste. Køen var lang for å få tur, men alle fikk til slutt sitt ønske oppfylt. Østensjø husflidslag demonstrerte

Anne Cath Vestly fortalte om Knerten og Lillebror for en stor tilhørerskare.

håndarbeid, en aktivitet som naturlig gled inn i miljøet. De yngste fikk prøve seg på flere utfordringer som for eksempel hesteskokasting, stylder og sansebokser. På kafeteriaen gikk det unna med kaffe, kaker og ikke minst vafler som ble stekt og inntatt i store mengder. Konferansier for dagen var også i år den rutinerste Per Amble som knyttet programmet sammen på en smidig og lett måte.

Tunet på Østensjø gård var godt besatt med tilhørere. Midtveis i programmet var det knapt plass til flere deltakere. Fra låvebroen fornemmes litt av stemningen.

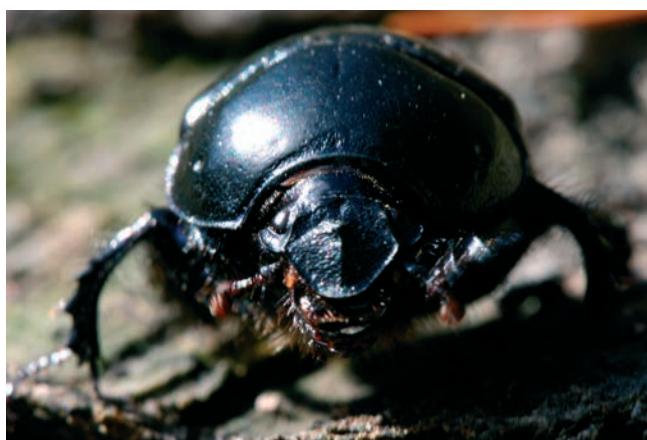
Astrid Brekke Skringo leste «Den stygge andungen».

Kjøring med hest og vogn er en ettertraktet aktivitet, her foran drengestua på Søndre Østensjø gård.

Tordivel

Tordivel

Artspresentasjon - tordivel (*Geotrupes* sp.)

Tekst: Tone Birkemoe. Foto: Leif-Dan Birkemoe

Den er stor, mørk og lager er kraftig, summende lyd der den kommer flygende gjennom lufta. Når den beveger seg på bakken går den med tunge og relativt korte skritt. Tordivlene er store biller med en kroppslengde på 12-25 mm og er lett og få øye på. Kanskje er den store størrelsen en av grunnene til at Prøysen tilegnet den en egen sang. «Og når du graver i muld og jord...» lyder det i sangen. Møkk og jord er nok litt nærmere sannheten.

Når tordivlene skal legge egg graver de ganger ned i jorda rett under en haug med møkk, for eksempel en kuruke. Nederst i gangen, som kan gå så dypt som 50 cm, lagrer billene møkk i ett eller flere kamre. Her legger de eggene sine, ett i hvert kammer. Larvene vokser opp og lever av møkka som moren har lagret i hulrommet. Selv om larvene blir til voksne på en sommer, blir de ikke kjønnsmodne før året etter.

Får du øye på en tordivel er det også stor sannsynlighet for at du vil se at den er full av små, brungule prikker. Disse prikkene er midd som «haiker» med tordivelen fra et sted til et annet.

Ny gårdsdam på Abildsø

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Abildsø gård har hatt to til tre dammer. Av disse var nok minst en såkalt branddam, dvs. vann til slukking ved evt. brann. Slike dammer lå vanligvis i nærheten av husene. Dammen vi fortsatt kan se spor etter lå øverst i alleen, i svingen ved oppkjøringen til hovedhuset.

Gårdsdammen rett etter at den ble anlagt i juni 2005.

For å gjenskape en dam på et egnet område ble det i begynnelsen av juni i år etablert en dam sør i det såkalte leiruttaksfeltet hvor hestene i perioder har oppholdt seg. Dammen ble gravd ut med gravemaskin rundt en øy i midten. Deretter ble vann fylt på. Regnvann og drenering fra området rundt har holdt vannstanden noenlunde stabil. Dammen er naturlig tett, dvs. at det ikke er lagt noen form for duk i bunnen. Leiren ser ut til å holde godt på vannet. Vegetasjonen i området rundt har etter hvert kommet tilbake.

Småfugler og duer har drukket av vannet og et par stökkender slo seg i sommer ned ved dammen. Spennende blir det å se om for eksempel spissnutefrosk vil tiltrekkes av dammen. Prosjektet er et samarbeid mellom Abildsø gård og Østensjøvannets Venner.

Sopp ved Østensjøvannet - betraktninger fra forvaltningsplanen

Tekst: Tor Erik Brandrud

Soppfloraen i Østensjøområdet Miljøpark er relativt dårlig undersøkt. Pr. i dag er det registrert 119 sopparter her. Dette tallet er basert på data fra Soppdatabasen ved Universitetet i Oslo (Botanisk museum), opplysninger fra A. Græsdal (jfr. Sothøna nr. 25 2003) som har foretatt de viktigste registreringene i området, samt tilleggsregistreringer ved T.E. Brandrud i 2004. Av disse 119 er drøyt halvparten (66) jordboende arter, resten vedboende.

Det er til sammen registrert 12 rødlistearter her (5 vedboende), og i tillegg forekommer et par meget sjeldne som vil bli foreslått inkludert ved neste revisjon av rødlista (Tabell 3). Dette er et relativt høyt tall, tatt i betraktning de begrensede registreringene. I forhold til de meget rike skogtypene som forekommer her, er det sannsynlig at Østensjøvann-området huser et betydelig antall rødlistearter av sopp (sannsynligvis > 30 arter), se tabell.

Av de 12 rødlisteartene som er registrert kan 9 regnes å tilhøre et element knyttet til edelløvsog, én til ospeskog (ospekjuka *Ceriporiopsis aneirina*), én til rik viersumpskog (seljepute *Hypocreopsis lichenoides*), mens én art er tilknyttet furuskog (blomkålsopp *Sparassis crispa*).

Almedalen (ved Østensjø gård) er en av de lokalitetene som peker seg ut når det gjelder soppflora, på grunn av lokalitetens «urskogspregete» alm-askeskog med mye grove læger i alle nedbrytningsstadier. Alm-lægerne i Almedalen huser en av Østlandets større konsentrasjoner når det gjelder sjeldne- og rødlistede vedboende sopper på alm, med bl.a. «skarlagenskjermsopp» (*Pluteus aurantiorugosus*). Dette er eneste kjente voksested for denne iøynefallende arten i Norge (Gulden 2002).

Videre finnes på disse almelægerene forekomster av punktfot-skjermssopp (*Pluteus podospileus*; <10 forekomster i Norge; vil som foregående bli foreslått inn på rødlista), vedtraktsopp (*Clitocybe lignatilis*; mest på alm – kategori R – sjelden), seig østersopp (*Pleurotus dryinus* – DC – hensynskrevende), samt trolig Østlandets største forekomst av skrukkeøre (*Auricularia mesenterica*; mest på alm). Almeskogen er tydelig påvirket av almesyken som er forårsaket av den vedboende, innførte soppen *Ceratocystis ulmi*, med flere lite vitale og døende trær, men dette synes foreløpig ikke å ha påvirket skogstrukturen i noen større grad.

I den lindedominerte Kirkeskogen på Bøler-siden er det funnet jordboende rødlistearter som grånende seigsopp (*Marasmius wynnei* – V) og svartspettet musserong (*Tricholoma atroscamosum* - DC). Dette er en rik lind-hassel-askeskog som bør kunne ha utpost-forekomster av en rekke varmekjære, jordboende sjeldne og rødlistede arter knyttet til rike eik-lindeskoger. Arter som grønn fluesopp (*Amanita phalloides*; funnet nord til Nesodden-Bærum) bør f.eks. kunne finnes her.

Videre er det registrert en del mindre vanlige, vedboende (og noen jordboende) arter i hagemarkskogene med grove, gamle hasselkratt med mye stående død ved. Dette gjelder bl.a. arter som hasselkjuke (*Dichomitus campestris*), kanelkjuke (*Halopilus nidulans*), vifterynkesopp (*Plicatura crispa*) og lærskål (*Encoelia furfuracea*). Av jordboende kan nevnes den rødlistede grå trompetsopp (*Pseudocraterellus undulosus*; på Tallberget), lundslørsopp (*Cortinarius largus*; Abildsø NØ) og svovelmusserong (*Tricholoma sulphureum*; flere steder) som er kravfulle hassel-eikeskogsarter som indikerer potensialet her for en rekke sørlige, krevende knyttet til dette elementet (bør undersøkes nærmere). I de rike hagemarkskogene er det også registrert flere uvanlige, jordboende arter knyttet til osp (bl.a. hvit slørsopp *Cortinarius argutus* og ospemusserong *Tricholoma populinum*; begge Abildsø NØ).

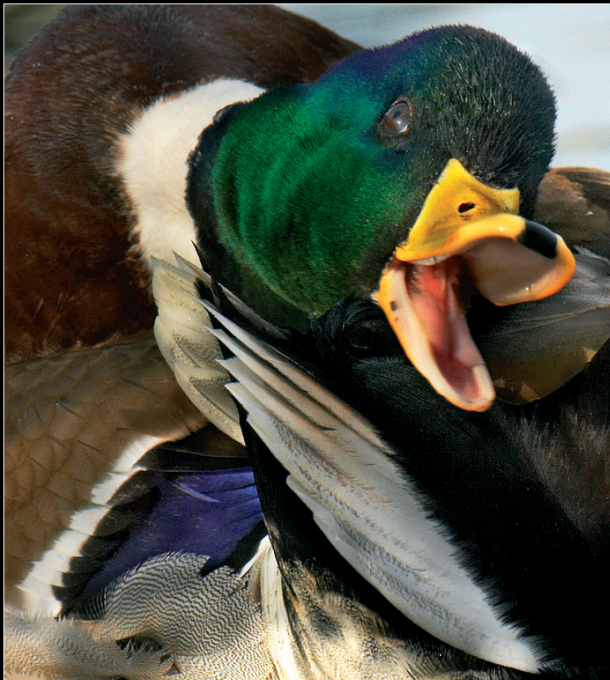
Avsnittet er hentet fra «Statusrapport for Østensjøvannet» som snart er utilgjengelig.

Arter	Rødlistekategori	Delområde
<i>Vedboende arter:</i>		
Ospekjuka <i>Ceriporiopsis aneirina</i>	DC	
Vedtraktsopp <i>Clitocybe lignatilis</i>	R	Almedalen
Seljepute <i>Hypocreopsis lichenoides</i>	DC	Flere sumpomr.
Seig østersopp <i>Pleurotus dryinus</i>	DC	Almedalen, Bølerbekken
Blomkålsopp <i>Sparassis crispa</i>	DC	Tallberget
«Skarlagenskjermsopp» <i>Pluteus aurantiorugosus</i>	ny	Almedalen
Punktfot-skjermssopp <i>Pluteus podospileus</i>	ny	Almedalen
<i>Jordboende arter:</i>		
Sølvslørsopp <i>Cortinarius urbicus</i> *	DC	Kirkeberget
Lys duftreddiksopp <i>Hebeloma pallidoluctuosum</i>	DC	Abildsø gård
Hasselskrubb <i>Leccinum pseudoscabrum</i> *	R	Kirkeberget
Grånende seigsopp <i>Marasmius wynnei</i> *	V	Kirkeberget
Grå trompetsopp <i>Pseudocraterellus sinuosus</i>	DC	Tallberget v/ Manglerud skole
Skjeggfrynnesopp <i>Thelephora penicillata</i>	R	Østensjøvannet NV
Svartspettet musserong <i>Tricholoma atroscamosum</i> *	DC	Kirkeberget

Tabell 3. Rødlistede sopparter i Østensjøvann-området. «ny» = vil bli foreslått til rødlista; arter i høye rødlistekategorier med uthevet skrift. * = registrert nye for Østensjøvannområdet i 2004.

Rettelse til midtsidene i nummer 29

Sothønaredaksjonen vil opplyse om at det beklageligvis har sneket seg inn en feil i Sothøna nummer 29. På midtsidene var det et fargebildeopplag. Arten oppe til venstre (øverst på side 28) skal være vendelrot (*Valeriana sambucifolia*).

Alle foto: Ketil Knudsen

Topp venstre: dvergmåke, over: kanadagås, bunn venstre: stokkand, bunn høyre: kvinand

Prosjektstøtte og resultater av vårt arbeid

Tekst: Finn Arnt Gulbrandsen. Foto: Leif-Dan Birkemoe

Gjennom årene har Østensjøvannets Venner (ØVV) mottatt midler fra ulike hold og brukt egne midler til alle våre prosjekter. Her er en gjennomgang av prosjektene.

Publikumsbrygga i sørenden snekres sammen vinteren 2002.

Engarealer

Flere av plenarealene fra 1970-tallet sluttet man å klippe i perioden 1989 – 1991. Finansiering: Tiltaket har medført mindre utgifter til dette arbeidet.

Resultat: Naturen har tatt tilbake arealene. Rødlistede (sjeldne arter) som nikkebrønsle og storengkall har dukket opp på flere av disse områdene. Vadefugl kan sees tidlig på morgenen der det før var plen. Antakelig hyppigere forekomster av amfibier som f.eks.- den rødlistede spissnutefrosken. Mer variasjon i landskapet.

Slått på Sjøli

I 1989 hadde Østensjøvannets Venner og Bøler Lions en stor hogst og slåtteaksjon for å åpne opp Sjøli på vestsiden av vannet. Den gamle beite- og dyrkningsmarka var i ferd med å gro igjen. Veden ble gitt til «Aksjon ved» og slått ble gjennomført. Slått er videreført av Østensjøvannets Venner og Friluftsetaten. Finansiering: Midler fra Fylkesmannen, Major Eckbos legat og egne midler. Friluftsetatens arbeid er finansiert av kommunale midler.

Resultat: Sjøli holdes åpen iht Skjøtselsplanen av 1979. Dette begunstiger en lang rekke sjeldne insekter. Bl.a. den svært sjeldne blomsterflua *Otonevra erythrogonia* som har sin største

koloni her i global sammenheng. Til tider en vakker blomstereng. Småfugl er ofte observert på matsøk.

Fugletellinger

Allerede i 1991 igangsatte Norsk ornitologisk forening avd. Oslo og Akershus ukentlige tellinger av fugl etter initiativ fra ØVV. Prosjektet pågår fortsatt. En gjennomgang av tellingene vil bli foretatt i løpet av 2006. Finansiering: ØVV.

Slåtteenga på Sjøli.

Resultat: Vi har en meget god oversikt over fuglelivet ved vannet. Tellingen har også medført at vi har brukbare kunnskaper om deler av pattedyrlivet da observatørene også rapporterer inn pattedyr de ser.

Østensjøvannets Kulturfond

Kulturfondet ble dannet i 1990 for å bidra til en løsning på Abildsø gård. Det ble arrangert to innsamlingsaksjoner hvis formål var rehabilitering av bygningsmassen primært på Abildsø og eller Østensjø. 63 000 kr. ble bevilget på 90 – tallet til rehabilitering av det elektriske anlegget på Østensjø. Det gamle var brannfarlig. Fondets midler ble benyttet til å rehabilitere grisehuset på Abildsø gård i tråd med stiftelsens vedtekter. Kulturfondet ble nevnt i sakspapirene til bygningsrådets møte i 1991 der flertallet overlot til statlige myndigheter å avgjøre om Abildsø gård var fredningsverdig. Gamle Østensjø bydel bidro med vesentlige midler slik at stiftelsen ble godkjent. Kulturfondet ble avviklet i 1999 etter at private kjøpte Abildsø gård.

Resultat: Østensjø gård ble brannsikret i forhold til el-anlegget. Grisehuset på Abildsø gård rehabilitert. Abildsø gård ble fredet.

Dammen i Almedalen

Den gamle dammen i Almedalen ble istandsatt av Vann- og avløpsetaten i 1992/93.

Resultat: Dammen forlenger vannets tid på vei mot innsjøen og derved oppnår man større renseeffekt.

Dammen i Almedalen.

Vadedammen

Østensjøvannets Venner ble, i samarbeid med Norsk ornitologisk forening avd. Oslo og Akershus, tildelt Finsefondets stipend (Landets største miljøvernpris) i 1995. Bakgrunnen for stipendet var planene om en vadedam da forholdene for vadefugl var blitt vesentlig dårligere i forhold til situasjonen på 60-tallet og tidligere.

Finansiering: Prisen la grunnlaget for å gjennomføre dette prosjektet der også Bryn Lions pris til ØVV fra 1992, bevilgning fra gamle Østensjø bydel og midler fra Østensjøvannets Isfond(!) og midler fra NOF og ØVV brakte finansieringen i havn.

Resultat: Vadedammen er noe for dyp en del steder. Antall vadefugl er ikke i forhold til forventningene, men den rødlistede spissnutede frosken og planten storandemat har begge «bolig» her.

Vadefugl sees sporadisk på trekk. Fiskende gråhegre er observert, og hele 11 skjeender ble observert i dammen i 1998. Flere fuglarter hekker her. Forbedringstiltak planlegges slik at dammen ikke gror igjen.

Slått på Abildsø

Tørrbakkene på Abildsø har blitt slått så og si hvert år siden 1998. En rekke sjeldne planter er avhengig av slått. Finansiering: midler til kulturlandskapspleie fra Fylkesmannen, fra Major Eckbos legat og ØVVs egne midler.

Resultat: Vanskelig å si noe foreløpig. Tørrbakkene har et stort potensial. En sjelden art har blitt borte sannsynligvis pga for stor nitrogentilførsel i området.

Bogerudmyra

Nye terskler og ny plan over området mellom Bogerudmyra og Østensjøveiens bro i sydenden av vannet stod ferdig i 2000. Norges vassdrags- og energidirektorat, Friluftsetaten og Fylkesmannen har finansiert dette prosjektet. ØVV maste på en løsning, og til slutt ble det gjennomslag.

Resultat: Meget vellykket planløsning som ivaretar publikums behov. Rehabilitering av terskelen var helt avgjørende for Bogerudmyra som leveområde for planter og dyr.

Slitasjen er meget stor i området, så erfaringen tilsier at nye tiltak er nødvendig for deler av området. Friluftsetaten er i gang med dette.

Rehabilitering av bredde

Prøveprosjekt gjennomført i 2001 med rehabilitering av bredde i sydenden av a) Østensjøvannet, b) ved Bølerbakkens utløp og c) et lite felt ca. 100 m syd for Bølerbakkens utløp. Kokosmatter og – ruller med innplantede stedegne arter ble pelet fast til bredden av Friluftsetaten. Finansiering: Fylkesmannen og egne midler. Idé: Østensjøvannets Venner (tips fra et arkitektfirma) etter befarung med «Bioingeniørene Thullica» fra Sverige og Tore Seim.

Resultat: Område a) har sunket mer enn forventet. Område b) meget godt resultat. Område c) omtrent som forventet, men noe slitasje. I 2003 videreførte Friluftsetaten rehabilitering av bredde i samråd med Østensjøvannets Venner. Det hele ser ut til å bli vellykket. Finansiering: Oslo kommune.

Minna Wetlesen

Minna Wetlesen-bysten ble avduket på Abildsø skole i 2001. Den ble laget av billedhuggeren Ferdinand Wüller etter idé og initiativ fra avdøde Ole Bjune. Finansiering: Ole Bjune, Manglerud bydel og Østensjøvannets Venner

Byste av Minna Wetlesen på Abildsø skole.

Rydding rundt gravhaugene på Tallberget

Etter anvisning fra Byantikvaren og tillatelse fra Friluftsetaten ble ryddeaksjonen gjennomført i 2001 av pensjonistgruppa under ledelse av Svein Valdem. Friluftsetaten sørget for bortkjøring. Finansiering: Egne midler.

Rydding av gravhauger i 2001.

Ruskenaksjoner

I samarbeid med Rusken sentralt har ØVV gjennomført ryddeaksjoner ved vannet. Her har skoleelever fra skolene rundt vannet stilt velvillig opp og gjort en fantastisk innsats. 300 – 500 elever har vært i sving hvert år. ØVV har stilt en vandrepris til disposisjon som beste skole blir tildelt. Nøkle vann (01), Østensjø (02), Høyenhall (03) og Oppsal skole (04) har vunnet vandreprisen. Finansiering: Støtte fra Rusken og ØVV-midler.

Resultat: Et ryddig og fint område hvert år.

Øyer

Som den våkne turgåer sikkert har registrert, går flere av øyene i vannet sakte, men sikkert, i oppløsning. Årsaken er bl.a. at øyene er kunstige. På slutten av 1960, begynnelsen av 70-tallet ble det gravd kanaler i flytetorven og anlagt turveier. De sammenhengende myrområdene ble ødelagt, og torven mistet mye av sin naturlige renseeffekt. Hensikten var å legge forholdene til rette for publikum etter mønster av Utterslev mose i København. Den gang hadde man ikke samme kunnskapen som i dag, og det ble gjort i beste mening. I dag ville man løst dette på en annen måte.

For å finne ut om det er mulig å rekonstruere øyer, har vi to prøveprosjekter i vannet. En øy innrammet av tømmerstokker og en spennende patent for å holde torven oppe. Det andre prosjektet er en øy bygd opp fra bunnen av med kokosmatter på toppen. Begge øyene ble bygget opp i 2003.

Finansiering: Midler fra Fylkesmannen, fra konsul Haldor Viriks legat og fra egne midler.

I tillegg har en øy som bokstavelig talt veltet, blitt rettet opp slik at den igjen fungerer som øy. Dette skjedde i 2005 og ble grundig omtalt i forrige nr. av Sothøna. Finansiering: Egne midler.

Resultat: For tidlig å trekke noen bastant konklusjon. Vi krysser fingrene og håper og tror det går bra.

Øya med tømmerstokker rundt er populære blant storskarv og hettemåker. De fleste andre fuglearter er innoen den andre øya.

Felles for rehabilitert bredde og øyer: For at vegetasjonen skal vokse opp, er vi avhengige av å få lagt nett over vegetasjonen. Ellers vil gressetende fugler spise opp spirene, og det blir ingen vegetasjon som kan holde på jordsmonnet.

Publikumsbrygga ved Langerud garasjene

Vinteren 2002 rehabiliterte foreningen publikumsbrygge i sydenden av vannet. Elever fra Abildsø skole bidro med hjelp. Finansiering: Norges Miljøvernforbund og Østensjøvannets Venner fikk økonomisk støtte til prosjektet fra byrådet og Manglerud bydel.

Åpning av Østensjøbekken

I 2002 rensset Vann- og avløpsetaten (VAV) Østensjøbekken som lå i rør ved nedlagte Rognerudbakken. Røret lå slik at vannet ikke rant skikkelig igjennom. ØVV handlet raskt og fikk VAV til å fjerne hele røret slik at bekken nå ligger i dagen forbi den tidligere hoppbakken. Finansiering: Vann- og avløpsetaten.

Resultat: Oksygen kommer til og bidrar til en reinere Østensjøbekk.

Opplysningsplakater

Plakatserie om plantelivet, fuglelivet, biologiske smakebiter og kulturlandskapet. Plakatene ble ferdig i 1999. Barra AS må nevnes spesielt i forbindelse med alt tidkrevende arbeid med plakatene. Viggo Ree og Annegi Eide har tegnet henholdsvis fugle- og planteplakatene. Byantikvaren har bidratt i utformingen av kulturlandskapsplakaten. Jørn Areklett Omre, Oldsaksamlingen, Byantikvaren og Kjeld Magnussen har bidratt med foto og tegning. Finansiering: Laget med støtte fra «Hurtigruta bilglass», Hydro Aluminium, Østensjø og Bryn Rotary, gamle Manglerud bydel, gamle Østensjø bydel, Byantikvaren i Oslo og Fylkesmannen samt egne midler.

Resultat: Meget vakre og informative plakater.

«Østensjøvannet gjennom et år»

Audun Brekke tilbrakte flere hundre timer i år 2000 ved Østensjøvannet sammen med sitt videoapparat. Finansiering: ØVV

Resultat: En flott video velegnet til undervisning og familiekos.

Åpning av Østensjøbekken i nordenden

Temaskilt

Foreningen har laget og satt opp 10 små temaskilt med historiske tekster. Arbeidet startet i 2003. Flere er under arbeid. Foreningen setter opp temaskiltene på dugnad. Finansiering:

Rehabilitering av breddene i Østensjøvannet.

Midler fra Manglerud bydel og gamle Østensjø samt nye Bydel Østensjø.

Resultat: God informasjon og meget tilfredsstillende tilbakemeldinger fra bydelen. Tekstene ligger ute på våre nettsider.

Kulturkart

Østensjøvannets Venner og Østensjø historielag lager pt. et kulturkart for Bydel Østensjø. Bydelen bistår med finansiering av prosjektet.

Gangveiene

Friluftsetaten utbedret i 2004 gangveiene i samråd med ØVV. Finansiering gjennom bevilgning fra Oslo kommune.

Resultat: En tiltalende turvei i området.

Gjenskaping av gammelt kulturlandskap

I samarbeid med eierne av Abildsø gård og etter råd fra Friluftsetaten har ØVV i 2004 bidratt med å åpne det gamle kulturlandskapet nord for bygningen på Abildsø gård. Her og på Østensjø gård ved Ormelunden og Kvernjordet er det hestebeite.

Resultat: Et åpnere kulturlandskap der gjengroingen stanses.

Østensjø lokalhistoriske bilder

Et samarbeidsprosjekt med Østensjø historielag. Link via våre nettsider (historie). Finansiering: Oslo kommune, Østensjø historielag og Østensjøvannets Venner.

Gjenåpning av Langerudbekken og ny bru over denne

Se artikkel annet sted i bladet.

Østensjøvannets Venners nettside

Våre hjemmesider er meget godt besøkt. De oppdateres kontinuerlig. Her finner du det meste om foreningen, om aktiviteter, om områdets historie, om det biologiske mangfoldet i Østensjøområdet miljøpark og undervisningsopplegg til bruk i skole og barnehage. Vi anbefaler et besøk på hjemmesidene på det sterkeste - www.ostensjovannet.no.

Gårdsdam på Abildsø

Se artikkel annet sted i bladet. Finansiering: Abildsø gård med såkalte STILK-midler og tilskudd fra ØVV.

Resultat: For tidlig å si.

Oppsummering

Alt i alt har foreningen brukt ca. 500 000 kr. på området. I tillegg kommer betydelige midler som Bystyret har bevilget etter innspill fra ØVV og Friluftsetaten.

Hvorfor beholder vi nettene på øyene?

Tekst og foto: Audun Brekke Skrindo

Noen lurer kanskje på hvorfor ikke nettene som dekker de menneskelagde øyene ikke fjernes? Det er flere gode grunner til dette.

Selv om en plante er stor, fin og grønn over bakken er det ikke nødvendigvis slik at rotsystemet under jorda er fullt utvokst. Hovedgrunnen til prosjektene med bevaring/gjenoppbygging av øyene kom i gang var at vi vil utprøve forskjellige metoder for hvordan man kan forhindre erosjonen av øyene i Østensjøvannet.

Nettene skal hindre fugler å beite på plantene i den tiden plantene etablerer rotsystemet. Det er åpentbart at fuglene er fristet av dette saftige matfatet og stedet som attraktiv hvileplass, men ingen av fuglene som oppholder seg i Østensjøvannet lider av at akkurat denne øya ikke er tilgjengelig for beite i lengre tid. Hvis vi klarer å få denne øya opp på et slikt nivå at den kan klare å holde på jordmassene selv vil fuglene få et bedre sted å "flytte tilbake til" enn å stampe omkring på en naken og ihjeltråkket øy.

Det første nettet som ble satt opp var av litt dårligere kvalitet, samt at maskestørrelsen gjorde at vi opplevde at fugler kom seg innunder nettet. Det nye nettet som ble satt opp på seinsommeren er produsert av Fritzøe AS. Nettet er garantert fuglevennlig og anbefalt av Natur og Fritid AS og norske fuglestasjoner. Nettet er av en slik beskaffenhet at fuglene ikke setter seg fast i det.

ØVV har lagt ned betydelige summer i dette prosjektet så det er viktig at det blir seriøst utprøvd slik at vi kan finne den beste måten å reetablere de verdifulle øyene.

Vi håper derfor folk forstår hvorfor nettet beholdes på, så håper vi prosjektet fører frem til en god løsning for vannet og at vi klarer å bevare øyene fremover i tid.

Påskeøya, dekket av netting for å beskytte plantene mot beiting i perioden som de trenger til å sette rotter.

Forvaltningsplanen for Østensjøvannets Miljøpark

Tekst: Finn Arnt Gulbrandsen

Arbeidet med forvaltningsplanen for Miljøparken går nå over i en ny fase.

På bakgrunn av statusrapporten og befaring i området skal det utarbeides en forvaltningsplan.

Med utgangspunkt i Reguleringsplanen for Østensjøområdet Miljøpark skal det meisles ut målsetninger for bevaring av området. Denne skjøtselsplanen skal formes etter innspill fra Fylkesmannen, Byantikvaren, Friluftsetaten, Vann- og avløps-etaten og Østensjøvannets Venner.

De som skal utforme forvaltningsplanen er Vegard Gundersen (VG) fra Norsk Skogforskningsinstitutt, landskapsarkitektene Kari Bentsdal (KB) og Merete Gunnes (MG) fra arkitektgruppen CUBUS og Terje Blindheim (TB) fra stiftelsen «Siste Sjanse».

VG har skrevet artikler om bl.a. «Truete arter i skog» (1998), «Byskogen, et kvalitetsprodukt fra skogsektoren» (03) og «Forvaltning av skog i by og tettstedkommunen» – et tema han også holder på med doktorgrad om. KB og MG har gjennom CUBUS vunnet internasjonal anerkjennelse for byromsforming og CUBUS er orientert mot økologisk planlegging, MG har bodd på Oppsal i flere år og kjenner Østensjøområdet godt, TB er daglig leder av stiftelsen «Siste sjanse» som har kartlagt en del av biotopene rundt Østensjøvannet.

Med i utarbeidelsen av forvaltningsplanen følger en studietur til København og Utterslev Mose. Kanalgravingen i Mosen har vært modell for tilsvarende inngrep i Østensjøvannet. Forvaltning, tiltak mot forurensning og informasjon til publikum vil være blant de viktigste tema som tas opp i København.

Deretter går turen over Øresund til Krankesjøen i Lund kommune. Her er engarealer rehabilitert, og tilrettelegging for publikum er gjennomført med svensk soliditet. Forøvrig har også denne sjøen vært utsatt for forurensning.

Etter studieturen starter utformingen av forvaltningsplanen for alvor. I løpet av våren 2006 skal den være ferdig. Denne gangen vil den temmelig sikkert bli fulgt opp i praksis.

Hva er «Siste sjanse»?

Første juli 2000 ble Siste Sjanse (SS) en selvstendig stiftelse etter å vært tilknyttet Naturvernforbundet i Oslo og Akershus i åtte år. Stiftelsen arbeider for bevaring av biologisk mangfold. Deltakerne i Siste Sjanse er hovedsakelig biologer utdannet ved Universitetet i Oslo og ved Universitetet for miljø- og biovitenskap (tidligere Landbrukshøgskolen på Ås). Siste Sjanse jobber i hovedsak med å registrere nøkkelbiotoper i skog, men har de senere år også jobbet med andre kartleggingsprosjekter bl.a. i forbindelse med barskogverneplanen og dokumentasjon av verdier i allerede etablerte reservater. Vi er også med å bidrar til kartleggingen av viktige naturtyper i kommunene. Gruppen startet for 8 år siden med å utarbeide en enkel og effektiv metode for å påvise granskog med lang økologisk kontinuitet. Metoden bygger på et system av signalarter; karplanter, lav, sopp, moser og noen fugler. Systemet ble hentet fra Nord-Sverige og tilpasset østnorsk barskog. Denne metodikken blir utviklet

og forbedret fra år til år og omfatter nå de fleste naturtypene i norske skoger. Les mer i kapittelet Biologisk mangfold.

Siste Sjanse er også en sammenslutning av idealister og de færreste som sitter i fagrådet arbeider profesjonelt i Stiftelsen. Det er mulig for alle med interesse for biologisk mangfold å bli aktivt med.

Om biologisk mangfold (informasjon fra nettsidene til «Siste sjanse»).

Over alt i Norge lever ulike arter av dyr og planter i beste velgående. Noen arter har imidlertid fått sine levesteder sterkt redusert fordi de er avhengige av spesielle økologiske forhold for å kunne overleve. I norske skoger har vi gjennom de siste 500 årene drevet et forholdsvis intensivt skogbruk, særlig når man ser på situasjonen gjennom biologisk-mangfold-briller. Siden trærne tas ut lenge før de blir gamle i økologisk forstand mangler de gamle grove trærne i skogene våre. Døde liggende trær (læger) er også en mangelvare i landskapet. Ulike løv-suksjonsstadier som naturlig følger etter hogst, stormfelling, brann eller et insektangrep blir effektivt ryddet bort til fordel for mer kommersielle treslag. På den måten får vi et stort underskudd av gamle grove pionertreslag som veldig mange arter er avhengig av for å kunne overleve.

Et annet kontinuitetsbrudd har inntrådt i kulturlandskapet der mange spesialiserte arter er tilpasset kontinuerlig skjøtsel av ikke-gjødslede enger og beiter. Når tradisjonell skjøtsel opphører forsvinner mange arter som er avhengig av denne. Vi har her et eksempel på at det er fravær av skjøtsel som er problemet, mens det i skogen var skjøtselen som skapte kontinuitetsbruddet.

På Siste Sjanses internettsider ønsker de å fokusere på det artsmangfoldet som ikke overlever et intensivt skogbruk. De artene som på en eller annen måte trenger spesiell skjøtsel eller fravær av skjøtsel. SS ønsker å peke på metoder som kan hjelpe oss å finne biotoper som har de kvaliteter som artene er avhengige av. Nøkkelbiotoper, nøkkelementer og signalarter er viktige begreper i denne sammenheng. Flere temaer er imidlertid beskrevet for å gi et mer helhetlig bilde av hvordan vi kan forvalte mangfoldet av arter i norsk natur.

Norsk institutt for skogforskning (Skogforsk)

Instituttets hovedoppgaver er å styrke det vitenskapelige grunnlaget for bærekraftig forvaltning av skogressursene, verdiskaping basert på skog og miljøinnsats i skog.

Les mer på deres nettsider: www.skogforsk.no

Nye i styret i 2005/2006

Tove Andersen

Jeg har arbeidet med barn - og ungdom, spesielt innen barnepsykiatrien. Videreutdannet v/ Norges Kommunalhøgskole. Som friluftsmenneske trives jeg i skog og mark og er godt kjent i Østmarka. Turen går helst på gamle, gjengrodde stier. Jeg observerer gjerne naturens detaljer gjennom fotolinsa. En padletur på Nøklevann er heller ikke å forakte.

Jeg er vokst opp i nærmiljøet til Østensjøvannet, og har alltid vært opptatt av å bevare dette unike naturområdet. Midt på 70-tallet satt jeg i styret i Natur og Ungdom. Jeg har vært medlem av ØVV i mange år. Nå er jeg altså i styret og håper jeg kan være med å bistå foreningen fremover. Det siste året har jeg gått på malerkurs! Det er spennende med nye utfordringer!

John Pedersen

John er født i 1957. Han jobber som adjunkt med opprykk ved Høyenhall skole som lærer. Han er som veteran og regne, som han sier det selv, og har jobbet der siden 1991. Han underviser 8-10 trinn og stortrives med det. Fagene han dekker er språk, kroppsøving og noe samfunnsfag.

Pedersen er gift og har to barn. Han bor på Skullerud, og nyter at han på sykkel kan passere Østensjøvannet hver morgen på vei til jobbe. «Det er noe hjemmekjært og godt å ha vannet som turområdet, samtidig som jeg er engasjert i å ta vare på området» - sier han.

Av interesser kan nevnes friluftsliv, musikk, litteratur, båtliv, og fiske, så vi har å gjøre med en aktiv mann.

Gunnhild Riise

Gunnhild er ansatt som prof. ved Universitet for miljø- og biovitenskap (UMB.no). Hun har hovedfag i limnologi og dr. grad fra Universitetet i Oslo. Arbeidet, som hadde regional fokus omkring vannkjemi (forsuring, humus, spormetaller) i nærmere 60 vann i Oslos Østmark. Doktorgradsarbeidet omhandlet mikroforurensninger (organiske og uorganiske) i jord-vann systemet. To av hennes hovedfagstudenter har sågar som har undersøkt sedimentene i Østensjøvannet. Styret er spesielt glad over å ha med personer med god akvatisk kunnskap.

Riise bor i Østmarkveien, er 46 år og interessert i natur og miljø, friluftsliv.

Lysvandring langs Alnaelva

Etter at nattet mørket falt på virket faglone nesten blendende på de mange som vandret langs Alna – sammenstøt mellom de som gikk i motsatt retning var nære på.

Ca. 4000 deltok i vandringen som også gikk gjennom den trolske Svartdalen. Der stod faglone tett langs turveien og flere var plassert på motsatt side av elva. Det var litt skummelt med blafrende lys som ga gjenskinn fra elva.

Alnaelvas Venner i samarbeid med bydelene Grorud, Alna og Gamle Oslo hadde 15. september satt ut 3000 fakler fra Alunsjøen til Kværner i Svartdalen og inviterte til vandring med turforslaget «Velg din bit av elva». På utvalgte steder var det variert underholdning, aktiviteter og opptritt. I «vår bit» av vassdraget, fra Bryn til Kværner, var det bl.a. korsang og folkedans.

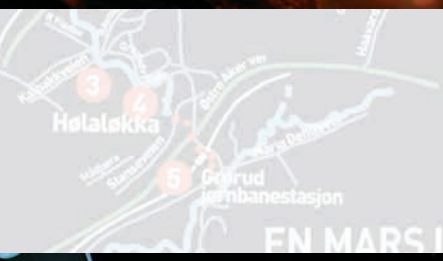
Velg din bit av elva;

Her kan du lese om arrangementet. Tekst og alle foto: Leif-Dan Birkemoe

- Ammerudstetta (1)
- Groruddammen (2)
- Kalbakkbrua (3)
- Hølaløkka (4)
- Grorud jernbanestasjon (5)
- Alnaparken (6)
- Alfaset/Alnabrua (7)
- Smart O (8)
- Bryn stasjon (9)
- Svartdalen (10)

Bydel Grorud med Hølaløkka (1-5)

- Groruddalen Arbeiderkor
- Groruddalen Strykeorkester
- Marit Løking, barneteater
- Rød pølsesalg
- Trudalren Rolf Nicolaisen
- Grorud Mandskor

Elvelangs i fakkellys

Oslo Elveforum, paraplyorganisasjonen som Østensjøvannets Venner står tilknyttet, hadde stand ved Vaterland park under arrangementet «Elvelangs i fakkellys» 22. september. Det ble anslått at ca. 25 000 personer gikk langs Akerselva og fikk oppleve mange spennende kulturelle innslag.

Bydel Alna

- Bydelens
- Speider
- Stand -
- Stand -
- Blekk
- Olsen-

Svartdalen

- Ballett
- Gamle
- Kværner
- Småfol
- Avslut

Undersøk en sopp på din neste tur i miljøparken!

Tekst og foto: Audun Brekke Skrindo

Sopper finnes overalt hele året. Men det er ikke til å unngå at det er på høsten vi legger mest merke til dem. Det er på denne årstiden vi kan sanke dem inn i store kvanta. Det er på denne tiden, når de fargerike og flotte blomsterplantene tar en pause, at hatsoppene kommer mest til sin rett. Redaksjonen benytter sjansen til å tipse om at det kan gi store naturopplevelser å sette seg på huk og undersøke en sopp. Du har kanskje en soppbok i hylla hjemme som du aldri har brukt, også? Ta med den på neste tur og se om du finner noen av de kjente soppene. Les mer om hvilke sopper du finner her på: www.ostensjovannet.no/biologi/sopp/, hvor du også finner link til soppforeningen.

Sopper er det mange av i Østensjøvannet Miljøpark

Restaurering av tørrmur og vei på Abildsø gård

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

På gamle kart kan vi se at hovedveien opp til Abildsø gård kom fra sør. Bygningsmassen var da samlet omkring veien med hovedbygningen slik vi kjenner den i dag, og på motsatt side i vest forskjellige andre bygninger. Disse vestlige bygningene ble revet en gang i siste halvdel av 1850-tallet og området lagt ut til park. Det er tydelige spor i terrenget etter den gamle veien som på det siste stykke opp til gården gikk langs en tørrmur med solide stein. Byantikvaren oppfordret til restaurering og i sommer ble arbeidet påbegynt. En kjempestor terrot i muren satte imidlertid en foreløpig stopper for fremdriften. Både tørrmur og vei vil ved fullførelse fremstå som et kulturminne.

Rehabiliteringsarbeidet er i gang med Asgeir Føyen på Abildsø gård som tørrmurbygger.

Sidensvans – full eller overvektig?

Tekst: Kjell Isaksen, bearbejdet av Audun Brekke Skrindo

Hver høst blir avisene nok engang fylt av historier og spekulasjoner om sidensvans krasjer i vinduene fordi de er fulle. Er det no i dette?

Teorien (eller myten?) er altså at sidensvanser blir alkoholpåvirkede ved å spise gjærede bær? Selv om mange fagfolk er skeptiske til at rogn og andre ville bær i Norge skulle kunne inneholde nok alkohol til beruse spurvefuglene er det i utlandet gjort flere omfattende undersøkelser som peker i retning av at det iallfall forekommer økt forekomst av alkohol i bærene på høsten.

La oss se hva folkets nye felles leksikon sier; et søk på Google på "waxwing drunk" ga nesten 833 treff og "waxwing alcohol" ga 628 treff. Nå skal det sies at mange av disse treffene ikke direkte tematiserer om dette fenomenet og referansene er ofte til den nordamerikanske einersidensvansen (Cedar Waxwing). Men hvis dette kun er en myte, så er den altså ganske utbredt.

Det dannes lave konsentrasjoner av alkohol ved gjæring i sukkerholdig frukt/bær. Overmodne frukter som enten henger eller ligger i de rette omgivelser begynner å gjære. Men det er ikke nok tilfeller av disse "gunstige omgivelsene" i norsk høstnatur til at det kan påstås at alle bær du ser i september og tidlig oktober i Norge er alkoholholdig. Norske botanikere er såpass lite samstemt at det herved oppfordres til at noen tar saken.

Noe vi derimot vet er at sidensvansene kan spise enorme mengder bær. Opptil 2-3 ganger sin egen vekt per dag er ikke uvanlig, og da kan man se for seg at selv lave alkoholkonsentrasjoner i bærene burde det fort kunne bli promiller i blodet av det. I USA har man funnet økt dødelighet hos einersidensvans som en følge av alkoholforgiftning. Men det kan hende at massedøden som her ble oppdaget kan ha andre forklaringer som ikke ble undersøkt nøyere nok. Det nevnes i artikkelen at fuglenes evne til å metabolisere (bryte ned igjen alkoholen) ikke er godt nok undersøkt hos enkelte amerikanske sidensvansarter.

Når det gjelder publisering i seriøs faglitteratur på dette temaet oppdager vi at det skrumper kraftig inn på antall treff. Faktiske er det bare et par artikler som omhandler alkoholforgiftning på sidensvans.

Et viktig (og vektig) poeng som taler imot at sidensvansen skulle bli beruset er at vi ikke ser sidensvanser som raver rundt ellers i naturen. Alkoholforgiftningen dras nesten alltid inn som forklaringer når noen har fått den i ruta hjemme i husveggen. Og det er nesten alltid avisene og altså ikke faglitteraturen som gnåler videre om dette fenomenet. Aviser er uten etter "juicy»

nyheter som selger og da blir nok mang en journalist lokket til å ta frem alkoholen som forklaring. Jeg har sett på fugl i over 20 år og har fortsatt tilgode å se en "full sidensvans». En fuglekikkerkollega tok kontakt med en finsk ornitolog for å høre hans synspunkter. Han fikk følgende svar:

"Finlands systembolaget hadde på 1970-talet Kalervo Eriksson som chef, och han var ornitolog och intresserad av detta tema. Han studerade det och jag minns att han hittade, att arten kan tolerera mycket höga alkoholprosent tack vare mycket effektiva enzymer. De flyger mot fönstren mestadels när de har skräddats av katten, människor etc. nära husen.»

Et annet finsk tidsskrift påpeker også at "selv om sidensvans heller i seg meg bær har den ikke noe alkoholproblem. Sidensvans har nemlig en "superlever" som kan bryte ned 0.1% alkohol i timen, noe som er 10 ganger raskere enn det mennesket kan. Det kan se ut som naturlig seleksjon har bidratt til at de som var flinke til å bryte ned alkohol har hatt en fordel fremfor de som ikke hadde denne egenskapen. Dette er jo lett å se logikken

Sidensvans. Foto: Paul Fekjær

i når man tenker på at fuglene spiser bær nesten hele høsten. Hvem ville klare å overleve et angrep fra en spurvehauk hvis hele flokken var på druen?

Så hva kan da være årsaken til at denne arten er sterkt, men antagelig ikke overrepresentert, på listen over arter som på høsten flyr på vinduer med døden til følge?

Sidensvansen hekker i nordlige barskoger og på tundra. Det er ikke rart at den kan bli vimsete og fly på ruter når den forviller seg inn i hager. Arten flyr i flokker som ofte er rastløse. Og hvis den blir jaget opp av f.eks. en katt er det sannsynlig at et stort vindu kan oppleves som en mulig fluktnvei. Sett nedenfra er det jo ofte refleksjon av himmel i en rute. Når man da tar med i betraktningen at fuglen er full av bær, og i utgangspunktet er en dårlig flyger, må vi nok falle til ro med forklaringen at de flyr i vinduer fordi de er overvektig i gjerningsøyeblikket, klumsete og ikke så rent lite stresset etter å få i seg nok mat selv om farer truer overalt.

Følg med i egen hage og redd de fuglene du kan hvis de havner i ditt vindu!

«Detaljen» - myting og fjær

Stjertfjær fra stokkand hann, særegen for arten.

Tekst og foto: Audun Brekke Skrindo

Vi starter her en ny serie, «Detaljen», som prøver forklare små og store fenomener i miljøparken.

Fjær består av keratin. De danner en ytre beskyttelse for kroppen og utfører omtrent samme funksjon som hår hos pattedyr, de hornkledte skjellene hos krypdyr. Keratin er ikke løselig i vann og er motstandsdyktig overfor enzymer.

Det kan være mellom 1500 (svale) 25 000 (svane) fjær på en og samme fugl. Det finnes likevel bare 4-5 hovedtyper av fjær (dun, kroppsfjær osv).

Alle fugler må med jevne eller ujevne mellomrom skifte fjærene sine. Måten det skjer på er forskjellig fra art til art. To faktorer bestemmer hvilken strategi en art har for myting; hvorvidt det er viktig å kunne fly hele tiden og når/hvor man gjennomfører hekkesesongen. Det er vanlig hos mange arter å myte etter at hekkesesongen er over. Det er imidlertid ikke helt utenfor fuglenes kontroll når de skal myte. Noen arter kan stoppe mytingen midlertidig, selv om den allerede har startet, og slutføre den når de er kommet til vinteroppholdsstedet.

På samme måte som håsekkene hos oss mennesker blir fjærene initiert i små forsenkninger i huden, der nye fjær produseres. Hver fjær er beskyttet av et tørt hylster, som etter en stund sprekker og smuldrer bort. Når er fjær er ferdig utvokst er den en tørr, død utvekst som ikke kan repareres på annen måte enn at den kan smøres for beskyttelse mot vann.

Man kan lett se for seg flere årsaker til fuglene må skifte fjær. Det er en nødvendighet at fjærdrakten er i topp kvalitet til enhver tid. Når fjærene blir slitt mister de evnen til å isolere, beskytte mot

For den som ferdes ved Østensjøvannet er det lett å få inntrykk av at fugler generelt kaster alle fjærene rett etter rugeperioden. Sannheten er mer nyansert enn det. Men det er grå- og kanadagjessenes momentale kasting av arm- og håndsvingfjær som kan forlede oss til å tro at dette gjelder alle arter. Disse og flere andre vårmarskarter velger å være ute av stand til å fly i en liten intensiv periode. Andre arter kan bruke flere år på å bytte alle fjærene slik at evnen til å fly aldri blir helt borte. Vannfuglene kan ta sjansen på å bytte alle fjærene fordi de kan svømme ut på dypt vann for å unngå de værste predatorne.

Litt mer om Moskusurt

Tekst: Astrid Brekke Skrindo

På leting etter gulveis, kom vi over en annen art som er ny for Østensjøvannet: Moskusurt. Det vitenskapelige slektsnavnet kommer fra det greske «adoxos» som betyr «ikke berømt», men er ofte oversatt til «den usynlige» og artsnavnet betyr omtrent «litt moskusaktig» og beskriver lukten av blomsten. For den som går en tur langs Østensjøvannet uten spesielt å lete arten, er den, som navnet sier, ikke lett å få øye på og lukten hjelper deg ikke særlig den heller. Hvem vet vel hvordan moskus lukter? Den frodige, mørke løvskogen mellom vannet og Tallberget er et typisk voksested for arten som ellers bare finnes noen få steder i distriktet.

Moskusurt oppfører seg ikke som de fleste planter: Når frøbladene så vidt har kommet opp over jorda, vender stengelen ned igjen og opp kommer noen bleke skjellblad som overvintrer til neste vår. Da vokser plantene mer normalt med stengel, grønne blader og blomster. De gulgrønne blomstene, som blomstrer i ved Østensjøvannet i mai, gir opphav til noen små steinfrukt som faller ned på bakken. Noen botanikere mener frøene blir spredt av maur, andre tror mer på fugler og at de bare blir liggende. Det som er sikkert, er at arten er flerårig og kan spre seg lett vegetativt fra rotstokken.

Denne lille blomsten har gitt hodebry for systematikere gjennom tidene. Linné, som først beskrev den, systematiserte plantene inn etter antall pollenbærere noe som var problematisk for moskusurt da den har blomster med både fire og fem pollenbærere.

Nå har den fått sin egen familie som heter Moskusurtfamilien. En stund var den alene i denne familien, men i siste utgave av «Norsk flora» har Reidar Elven inkludert Hyllslekta (*Sambucus*) og Krossvedslekta (*Viburnum*). For de som vil se moskusurt til våren, ta kontakt for å få detaljert stedsbeskrivelse.

Kilder:

Lid, J. & Lid, D.T. 2005. Norsk flora. 7. utgåve ved Reidar Elven. Det Norske Samlaget.

Ryvarden, L. (red.) 1994. Norges Planter 3. Avsnittet om Moskusurt er av Knut Fægri. J.W.Cappelens Forlag a.s.

Wischmann, F. (red.) 1986. Ville planter i Norge. Forlaget Det Beste.

Moskusurt (*Adóxa moschatéllina*).

Slik var Oslo og Østensjøvannet i 1905

Tekst Leif-Dan Birkemoe

Oslo Bymuseum har en rikholdig samling av dokumenterende bilder tatt av mesterfotografen Anders Beer Wilse, og massevis av tidsbetegnende portretter signert ekteparet Hulda og Ludwik Szacinski. 40 fotografier er valgt ut og komponert til utstillingen «Kristiania i 1905 - byens ansikt». Utstillingen startet i rådhuset i april og i oktober stod den på Deichman, filial Oppsal.

Anders B. Wilse hadde ikke noe digitalt minikamera han kunne putte i lommen. Han dro land og strand rundt søkklastet med kjemisk preparerte glassplater. 100 000 plater med landskapsbilder ligger bevart på Folkemuseet, mens Oslo bymuseum har hånd om 10 000 plater fra hovedstaden. Wilse lærte seg fotografering mens han var jernbaneingeniør i USA. I 1901 vendte han hjem til Norge og etablerte seg i Oslo. Glassplate-negativene er av så god kvalitet at papirkopiene kan blåses kraftig opp. De største bildene på utstillingen måler 2,20x1,80 meter.

Ludwik Szacinski flyktet fra Polen etter å ha deltatt i et opprør. I 1867 åpnet han fotoatelier i Oslo og spesialiserte seg på portretter. Ekteskap med norske Hulda ble det noen år senere, og hun lærte seg kunsten så godt at hun drev firmaet videre da mannen døde i 1894. Portrettene som nå vises, er fra årene 1903-07, og er følgelig hennes verk.

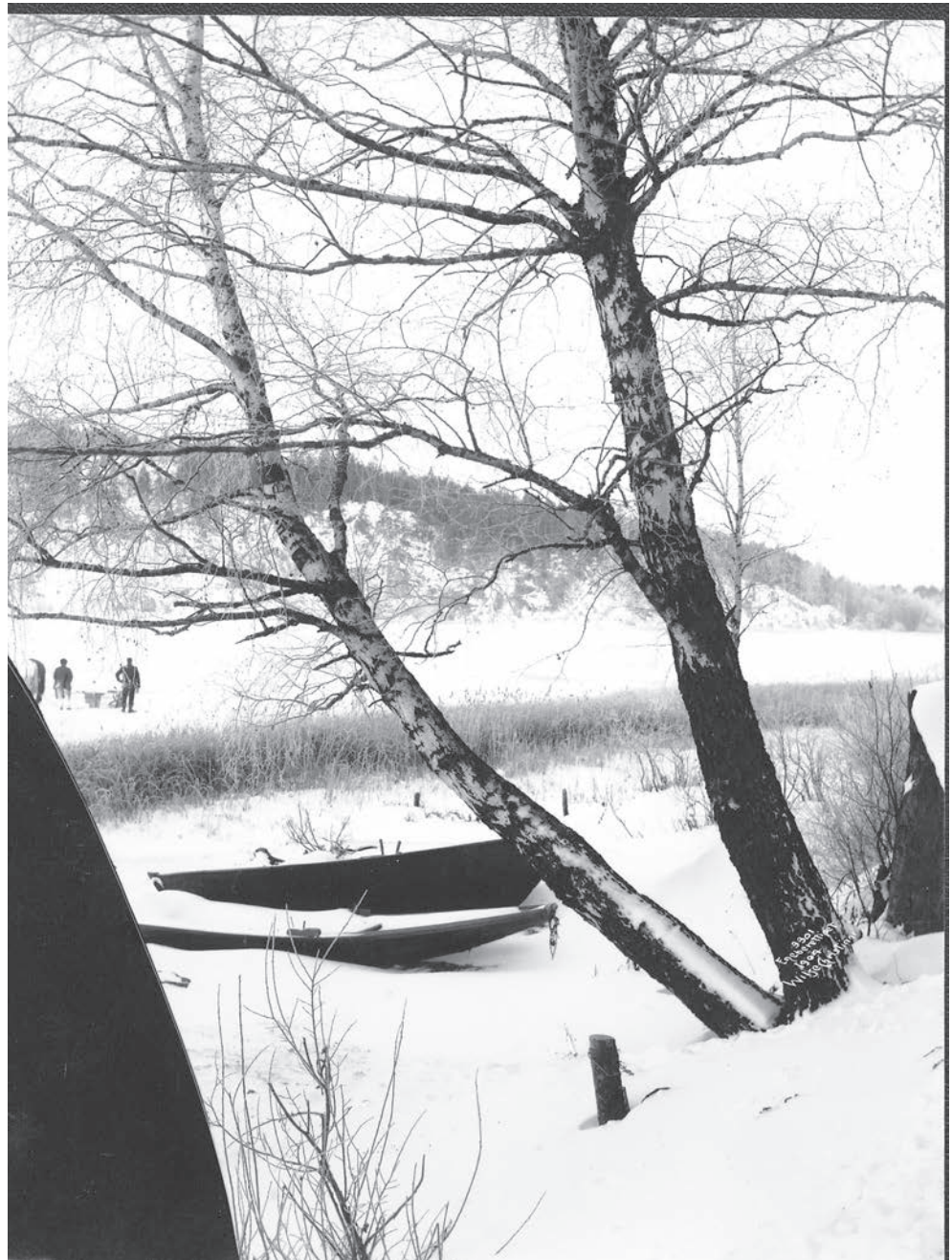

Anders Beer Wilse har tatt turen opp på Tallberget og sett sørover. Vi kjenner ikke året bildet ble tatt, men det er trolig et tiår etter 1905.

Deichmanske bibliotek, Oppsal filial presenterte i oktober utstillingen «Kristiania i 1905 – byens ansikt». Vi ser her noen tidsbetegnende portretter med Akersgaten som bakgrunn.

Anders Beer Wilse var ved Østensjøvannet i 1904. Motivet han valgte er fra østsiden av vannet. Vi ser to snødekte prammer på land og noen båtfester stikke opp av snøen. Et par karer er ute på isen, trolig opptatt med isfiske. I bakgrunnen Tallberget.

Dette bilde er tatt fra vestsiden av Østensjøvannet mot Østensjø gård rundt 1900. Vi ser en pram med fire mennesker ute på vannet og et bade- eller ishus. Fotografen er ukjent.

Østensjøvannets Venner ønsker å rette en stor takk til alle bladets støtteannonsører!

	<p>HYDRO TEXACO RYEN Enebakkveien 135, 0680 Oslo Tlf. 22 19 17 26 • Fax: 22 68 14 81 Vaskemaskin - oljeskift - dekkservice E-mail: hydrotexacoryen@netcom.no</p>	<p>Butikk/utstilling Åpningstider: Man-Fre: 09-17 • Tor: 09 - 19 • Lør: 10-14 Enebakkveien 123, Pb. 218 Manglerud, 0612 Oslo. Tlf: 23 30 49 00, Fax: 23 30 49 01</p>
<p>MANGLERUD SENTER Tlf.: 22 75 77 00 Fax.: 22 27 75 31</p>	<p> Bratlikollen Blomster HUSK å bestille juleblomster i tide! SANDSTUVEIEN 49 B, 1184 OSLO TELEFON 22 28 69 58</p>	<p> GLASS EKSPERTEN HENTER OG BRINGER 30% PÅ INNRAMMING BØLER SENTER Bølerlia 2 Tlf 22 26 52 59</p>
<p>ALT INNEN BINDERI Svein Christoffersen Haakon Tveters vei 98, 0686 Oslo Tlf. 22 26 41 94</p>		<p>LAMBERTSETER UR & OPTIKK Synsundersøkelse Brillor • Kontaktlinser Tlf.: 22 28 02 41</p> <p>Man.-fre. 10.00-18.00 Lørdag 10.00 - 16.00 Storm B. Johnsen • Fisk og vilt Lambertseter Kjøpesentrum - Tlf. 22 28 82 42</p>
<p></p>	<p> MATHUSET Jacobs PÅ HOLTET TLF. 22 28 58 58 FAX 22 28 58 68 EKEREGOVN. 145, 1178 OSLO</p>	<p>BARRA Når du skal merkes Kompetansesenter for industriell produktmerking og profilering BARRA AS Christinedal, Harry Fettsv. 10 Pb. 130 Bryn, 0611 OSLO Tlf. 22 76 02 02, Fax 22 27 12 55 post@barra.no, www.barra.no</p>
<p>Manglerud Senter Tlf.: 22 26 34 07 / 906 87 170</p>		

Paste Up
 Volum and texture
Hyper Paste
 adds build or firm
Hyper Paste & Paste Up
 gives a voluminous, full and separated texture

Kjøp
Hyper Paste 100 ml
 og **Paste Up 100 ml**
 Nå kr.
299,-
 Ord. pris 409,-

Auster Frisør ønsker velkommen til BI Campus Nydalen

kom innom for en hyggelig prat eller ring oss på tlf.: 22 02 09 00

AUSTER
 SALON & ACADEMY

- Auster Storo 22 22 19 50 / 22 22 19 11
- Auster Skøyen 22 44 60 23 / 22 44 60 24
- Auster Oppsal 22 26 77 78 / 22 26 43 94
- Auster Bryn 22 27 91 20
- Auster Nydalen 22 02 02 80
- Auster Nydalen BI Campus 22 02 09 00
- Auster Linderud 22 64 66 31

Østensjøvannets Venner ønsker å rette en stor takk til alle bladets støtteannonsører!

<p>Smedbergveien 5, 1187 Oslo, tlf. 22 76 70 20 fax: 22 76 70 01, org. nr: 946106232</p> 	<p>Blikkenslageri AS Verkseier Furulundsvei 22 Tlf.: 22 32 32 50 www.drogseth.no</p>	<p>Selskapsmat Tlf. 22 67 64 90</p>
<p>Stort utvalg i glassmestertjenester og innramming Tlf.: 22 28 04 90 E-post: post@furulund.no - www.furulund.no</p> 	<p>Nød i vekt</p> <p>enkelt og effektivt</p> <p>Tlf.: 22 26 05 17 www.bodycarenorway.com</p>	
<p>Alliance apotek Lambertseter</p> <p>Velkommen Vi har åpent alle dager: kl. 09 00-17 00 • Lørdag kl. 09 00-14 00</p> <p>Langbølgen 1 1150 Oslo Tlf. 23 384060</p>	<p>Ingus biloppretting Bilskadesenteret på Ryen</p> <p>Ryensvingen 2-4 ing G 0680 Oslo Tlf 22 67 37 10 Fax. 22678446</p>	

HÅNDVERKSBYGG AS

Tømrermester og Entreprenørforretning
Byggemelding/Prosjektering

MESTERHUS

Høyhallvn 2, 0667 Oslo
Tlf.: 23 12 71 70
www.handverksbygg.no

NYBYGG - TILBYGG
REHABILITERING

- ★ Gulvbelegg
- ★ Konsulentbistand

Malermester MLF
www.askautrud.no

– fagkunnskap gir trygghet.

Kontoradresse:
Ryensvingen 9, 0680 OSLO
E-post: askautrud@askautrud.no

Enda en sjelden gjest - lomvi

2005 er i ferd med å bli en spesielt flott år for de litt mer sjeldne fugleobservasjoner i Østensjøvannet Miljøpark. I tillegg til den nyobserverte enghauken (se andre artikler i bladet), viser vi her et bilde av lomvi, som antagelig ikke har gjestet vannet på åtte år. Hele Oslo har blitt oppmerksom på arten denne høsten da store mengder fugl invaderte de indre deler av Oslofjorden. Mange av disse har forvillet seg opp på land og helt inn i hager og gater i Oslo sentrum. I Østensjøvannet landet antagelig den første 3. oktober og var der fortsatt når denne artikkelen gikk i trykken. Ett individ ble også funnet omkommet den samme dagen. Det er stor påkjenning for disse fuglene å lete etter den rette maten i ukjente omgivelser, og mange bukker under.

Lomvi

<p>Støtt opp om din nærbutikk</p> <p>Oppsal Senter Tlf.: 22 75 70 40</p>	<p>Nye Bogerud Fisk/Vilt AS Stallerudvn. 111 C 0693 Oslo Tlf. 22 74 71 10</p>	<p>BØLER APOTEK</p> <p>Mandag–Fredag 09.00–17.00 Lørdag 09.00–15.00 Bøler Senter, Bølerlia 2–4, 0691 Oslo – Tlf. 22 75 91 90</p>
<p> OBOS</p> <p>Som medlem har du alle fordelene Tlf.: 22 86 55 00</p>		<p>OPPSAL APOTEK</p> <p>Mandag–Fredag 09.00–17.00 Lørdag 09.00–14.00 Haakon Tveters vei 94, 0686 Oslo – Tlf. 23 12 68 80</p>
<p>✕ OPPSAL STORKIOSK ✕</p> <p> TIPPESENTER </p> <p>Åpent: Ma.– Fre. 08 – 22 • Lø./Sø. 09 – 22 Vi har bankterminal Tlf.: 22 27 34 82</p>		<p></p> <p>JØLSTAD BEGRAVELSESBYRÅ Oslo-B. Jølstad Abildsø Enebakkveien 287 Døgnvakt: 22 29 38 00 Fra den helt enkle - til den mer påkostede gravferd</p>
<p>TA EN OPTISK SYNSPRØVE for briller og kontaktlinser</p>	<p> HELSEBODEN Oppsal Senter, Tlf. 22 27 87 40 Lambertseter Senter Tlf. 22 74 77 12</p>	<p></p> <p>Langtidsvirkende og effektiv ANTI – PERSPIRANT</p> <p>STOP 24 virker hemmende på svettekjertlene og reduserer svetteutsondringen</p> <p>Fås på apotek som roll-on, spray og krem</p> <p>A/S Den norske Eterfabrikk, Bøler Tlf.: 22 78 26 00</p>
<p>OPPSAL SENTER</p>	<p>Støtt opp om din nærbutikk</p> <p>Oppsal Senter Haakon Tveters vei 96 FaxTlf. 22 27 74 99</p>	
<p>Motorforum as Abildsø Mitsubishi - Chevrolet</p> <p>Enebakkveien 309 - Tlf. 23 03 20 00 - Fax. 23 03 20 01</p>		

Sett ikke engangsgriller på gresset!

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

De fleste har vel fått med seg at engangsgriller ikke alltid får den beste omtale i miljøsammenheng. Det mangler ikke på regler for å unngå miljøforsøpling, brann og branntilløp: Engangsgriller tas alltid med hjem eller legges i nærmeste søppelcontainer. Sett ikke engangsgrill direkte på bart fjell eller gress. Vær varsom ved grilling i tørre perioder. Dette har vi hørt før!

Både brannvern- og naturforeninger oppfordrer til at man ved bruk av engangsgrill, må man sørge for at den plasseres stødig på et brannsikkert underlag. Engangsgrillene blir svært varme på undersiden, og vil kunne antenne eller skade underlaget. Etter grilling, må man passe på at engangsgrillen er skikkelig sløkket og avkjølt med vann. Det oppfordres til å ta grillen med hjem, og la den stå utendørs over natten før den kastes i søppelet. Tenk på miljøet - kast ikke engangsgrillen i naturen!

Bålet er en grunnleggende del av det tradisjonelle norske friluftslivet, men bålrensning er ikke helt uproblematisk med tanke på slitasje på naturen. I turområder som er mye brukt medfører det stor slitasje på både skogbunn og gress. (NB! Bruk av ild og opptenning av bål i skog og mark er forbudt i perioden 15.4. til 15.9). Selv om ikke engangsgriller er bålrensning i ordets egentlige forstand, er det helt klart en del likheter. Felles for begge er at når man forlater stedet ligger det tydelig spor igjen.

I området ved Østensjøvannet er vi heller ikke spart for uvetting bruk av engangsgrill. Noe bedre har det nok blitt, men merkene etter sommerens grilling avtegner seg nå på høsten som rektangulære brennmerker i gresset lenge etter at grillen er behørig kastet. Samtidig må vi innrømme at området ikke har egnede steder for grilling, selv om den enkelte grillen kan gjøre mer får å hindre skader ved anvendelse av andre grilltyper enn engangsgrillen.

Problemet med engangsgriller har sågar havnet på regjeringsplan med miljøvernministeren som fagansvarlig. I tråd med øvrige

Rundt bordet ved lekeplassen sør i Østensjøvannet er det tydelige merker etter engangsgriller. Hyggelig piknikopplevelse en sommerkveld, men svimerkene skulle vi helst vært for uten.

ordninger på avfallsfeltet og i samsvar med prinsippet om at «forurensere skal betale», er det naturlig at bransjen selv, det vil si de som selger, importerer og produserer engangsgriller, tar et aktivt ansvar, heter det.

Bystyret går inn for å prøve ut panteordning på engangsgriller, samt å installere kommunale griller i byens parker fra neste sommer, kunne vi lese om denne våren. Uansett hvor hyggelig mange opplever tiden rundt engangsgrillen i vår- og sommerkveldene, utgjør den et ikke ubetydelig miljøproblem. 90 prosent av alt avfall på kommunale friluftsområder kommer fra engangsgriller, viste en undersøkelse Miljøverndepartementet fikk gjennomført i fjor. Bystyret bevilget fem millioner kroner ekstra til rydding av byen i 2005. Forslaget om panteordning på engangsgriller kan gjøre denne jobben enklere, men bare dersom brukerne virkelig tar ansvaret for sitt eget søppel og tar det med seg hjem.

I Norge selges det over 1 million engangsgriller i året. Et mindre antall av disse fant heldigvis sin vei til Østensjøvannet, men mange av de som ble tent her i sommer har etterlatt brennmerker som det vil ta lang tid for naturen å reparere. Med en pris på rundt 28 kroner for en grill er det en høy pris å betale for naturskaden.

Ny stor avfallsdunk i sør

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Avfall er alltid et problem for parker som besøkes av mange mennesker. Rundt Østensjøvannet har vi stadig vært vitne til overfylte avfallsdunker, særlig etter en helg med godvær. Blir de fulle og avfall settes ved siden av, går det ikke lang tid før fugler og andre dyr drar avfallet utover.

Hyggelig var det derfor å observere at det på strekningen mellom Bogerudmyra og parkeringsplassen på sensommeren kom opp en stor avfallsdunk som ser ut til å kunne romme det meste av avfallet etter en helg med stor utfart. Dersom dunkene ellers i området er fulle, har besøkende nå mulighet til å ta sitt avfall med til den store duken. Hittil i høst ser det ut til å fungere etter hensikten!

Avfallsdunken ruver ikke i terrenget til tross for sin store kapasitet. Den er bygget ned i grunnen og rommer altså mye mer enn det ser ut til. Mer enn halvparten av avfallsdunken ligger under overflaten.

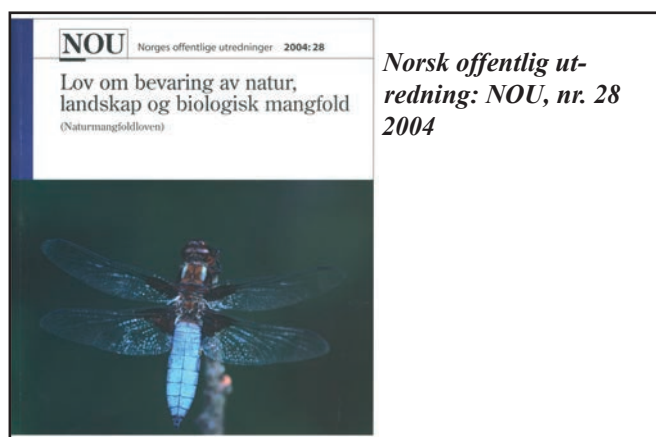
Ny lov om vern; Naturmangfoldloven

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

NOU nr. 28 2004, Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold (naturmangfoldloven), ble lansert like før jul i 2004. Tap av natur og biomangfold er et av de største og mest irreversible miljøproblemer, og dette lovarbeidet er det viktigste som har skjedd på denne fronten siden Naturvernloven kom i 1970.

SABIMA – Samarbeidsrådet for biologisk mangfold - ønsket å bidra til at lovforslaget får en grundig behandling, og arrangerte et seminar i Oslo 4. april 2005 der hele 170 personer deltok. Det ble holdt gode og engasjerte foredrag, som både gav den faglige bakgrunnen for behovet for en mer helhetlig og fremtidsrettet naturforvaltning, samt gjennomgang av og mer konkrete kommentarer til selve lovforslaget.

Målsettingen er at ødeleggelse og tap av norsk natur skal stanses innen 2010. I EU har man tilpasset sitt lovverk til fugle- og habitatdirektiver, som er et mye strengere lovverk. EØS-avtalen

omfatter ikke disse direktivene. Norges lover var heller ikke gode nok for å sikre oppfølging av internasjonale avtaler om naturvern. Derfor var det på høy tid å revidere vårt lovverk.

Utredningen skal være den mest omfangsrike NOU som noen sinne er levert, en murstein på nær 850 sider. Nærmest en oppslagsbok. De fleste som skal sette seg inn i materien bør ha litt hjelp til å skaffe seg oversikt. Vi skal i det følgende forsøke å trekke frem de viktigste forslagene og begrunne behovet for vern. Østensjøvannet er naturreservat etter Naturvernloven, Østensjø og Abildsø gårder med jordveier fredet etter Kulturminneloven og Østensjøområdet miljøpark vernet i henhold til Plan- og bygningsloven. Slik sett bør den nye loven være aktuell for vårt nærrområde.

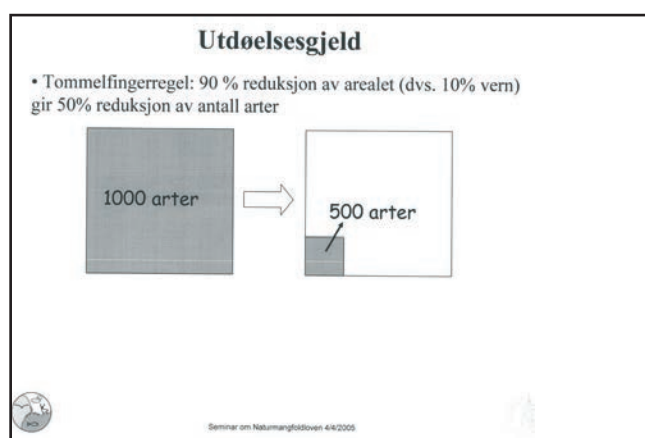
Norge er et mangfoldig og sammensatt land

Det var professor Nils Christian Stenseth ved UiO, ekspert på økosystemer, som i sitt foredrag målbar sterkt behovet for vern. Norge er fra naturens side fattig på arter. De fleste arter

er kommet hit etter siste istid. Av verdens mellom 30 og 60 millioner plante- og dyrearter lever bare ca. 60 000 i Norge. Drøyt 3 000 av disse er truet. Svært få av de norske artene er unike, i den forstand at de bare finnes i Norge. Men Norge har i europeisk sammenheng en betydelig variasjon i naturtyper. Danmark har to vegetasjonstyper og Finland ti, mens Norge har hele 26 forskjellige typer natur. Bare i Sogn- og Fjordane alene finnes 22 naturtyper.

I Norge antas det at det er mellom 600 og 1000 arter som har en negativ bestandsutvikling og vil dø ut over tid om ikke utviklingen reverseres. Årsaken er habitatendringer, det blir stadig færre fordi vi har forandret naturen. Selv om 12 prosent av Norge er vernet, gjelder det i stor grad artsfattige fjellområder. Norge har vernet lite produktiv, artsrik skog og kulturlandskap. I så måte er Østensjøområdet et eksempel på vernet kulturlandskap. Av barskogen er det knapt vernet mer enn en prosent.

Professor Stenseth understreket nødvendigheten av at artenes leveområder ikke må være for små. Jo mindre leveområder, jo større sannsynlighet er det for at artene vil dø ut. Ikke over natten, men over tid. Et nabohabitatet kan for eksempel opphøre ved omregulering til boligbygging. Avstanden til andre leveområder kan derfor bli for lang for artene i det gjenværende habitatet. Uten kontakt med arter i et annet leveområde minsker muligheten for overlevelse. Stenseth sa det slik: Det er «farlig å være få», dvs. små populasjoner har begrenset levetid. Det er nok å tenke seg forholdene rundt Østensjøvannet – korridorer mellom leveområdene er livsviktig.

Professor og ekspert på økosystemer, Nils Christian Stenseth, UiO, presenterte på SABIMA-seminaret sterke argumenter for vern. Artene dør ikke ut umiddelbart etter at arealet reduseres; mange arter vil holde ut i noen år eller tiår før de til slutt bukker under. Dette kalles «utdøelsesgjeld».

Lovens formål og virkeområde

Lovutkastet har en generell, overordnet formålsparagraf, som omfatter både vern og bærekraftig bruk av naturen. Målet er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på for fremtiden.

Fordi loven skal gjelde bruk av all norsk natur, foreslås også at virkeområdet for loven skal omfatte både land- og sjøterritoriet og Norges økonomiske sone. Det betyr at utvalgets forslag om generelle prinsipper for artsforvaltning og naturtypeforvaltning også gjelder for marine arter og naturtyper.

Prinsipper for bærekraftig bruk

Begrepet bærekraftig utvikling ble lansert av Brundtland-kommisjonen. Begrepet innebærer at bruk av naturen for å imøtekomme dagens behov ikke skal ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov.

Å sikre bærekraftig bruk kan ikke gjøres ved ett enkelt grep. Utvalget har derfor valgt å konkretisere begrepet gjennom flere bestemmelser.

Utvalget foreslår

- Bevaringsmål for naturtyper og arter. All forvaltning av naturen – både av private og av offentlige aktører – skal i størst mulig grad innrettes slik at disse mål kan nås.
- Å lovfeste viktige miljørettslige prinsipper som føre-var-prinsippet, prinsippet om samlet belastning, prinsippet om at miljøpåvirkeren skal betale og prinsippet om miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder.
- En generell aktsomhetsplikt for enhver. Det betyr at alle har et ansvar for å opptre varsomt for å unngå at arter eller naturtyper blir truet.
- At det skal kunne fastsettes bindende miljøkvalitetsmål, for eksempel knyttet til forekomsten av bestemte arter i et område.

Kanadagullris er en fremmed plante ved Østensjøvannet. Som hageplante er den grei nok, men den fortrenger lett stedegne planter når den slår rot i naturen. Store anstregelser er gjort for å nedkjempe den på flere steder langs Østensjøvannet.

Artsforvaltning

En rekke norske arter regnes i dag som truet. For å unngå at flere arter blir truet med utryddelse foreslår utvalget:

- At alle arter i prinsippet skal bevares (bevaringsprinsippet)
- Regler som skal gjelde for allerede truede arter, og som derfor trenger ekstra beskyttelse.

Forslaget innebærer bl.a. at villlevende dyr og planter ikke skal drepes, fanges, plukkes eller skades uten fornuftig formål, og at all høsting av arter skal bygge på dokumentasjon og være bærekraftig.

Utvalget understreker at det er helt vesentlig å bevare arters leveområder. I forslaget legges det blant annet opp til at de artene som er mest truet skal «prioriteres», det vil si at selve arten fredes, og at det gis regler om ivaretagelse av viktige

økologiske funksjonsområder for arten. Dette er f.eks. beiteområder, trekkområder eller yngleområder for slike arter.

Fremmede arter

Spredning av fremmede organismer regnes i dag som en av de alvorligste trusler mot det biologiske mangfoldet.

Utvalget foreslår derfor:

- At myndighetene skal kunne iverksette tiltak for å bekjempe fremmede arter som utgjør en trussel mot naturlig flora og fauna.
- At enhver som setter ut fremmede organismer, eller som har virksomhet som kan medføre spredning eller utslipp, har et selvstendig ansvar for å prøve å unngå skadevirkninger på naturen.

For Østensjøområdet del må vi vel her kunne trekke inn trusselen om spredning av fremmede arter ved deponering av hageavfall innenfor miljøparken. Enhver som dumper hageavfall må i fremtiden ta et selvstendig ansvar.

Områdevern

Områdevern etter naturvernloven har etter utvalgets mening vært et godt virkemiddel for å ivareta natur med spesielle eller representative verdier. Det er imidlertid etter utvalgets mening behov for å oppdatere en del av reglene, og å supplere dem med andre virkemidler.

Utvalgets forslag om områdevern:

- Å videreføre vesentlige deler av dagens naturvernlov
- At det sies klart at verneområder kan opprettes både på land og i havet
- Konkrete mål for områdevern, bl.a. bygging av økologiske nettverk
- Å videreføre vernekategoriene nasjonalpark, landskapsvernområde, naturreservat og biotopvern, med en del justeringer, både for å sikre bedre ivaretagelse av verneverdiene og av hensyn til grunneiere og rettighetshavere.

Utvalget foreslår også nye regler om kompensasjon til grunneiere som har grunn som blir vernet.

Det foreslås dessuten en del tiltak som kan hindre at verneverdier går tapt mens en verneprosess foregår.

Utvalgte naturtyper

Et av de nye grep utvalget foreslår, er det de har kalt «utvalgte naturtyper». Ordningen er et viktig supplement til områdevern. Den skal etter forslaget først og fremst gjelde for truede eller

Østensjøområdet miljøpark er det flere truede arter. Kjempestarr, som er en såkalt rødlistet plante, vokser ute på Bogerudmyra.

sårbare naturtyper. Eksempler kan være visse typer strandenger, kalksjøer, kystlynghei og visse typer løvskog.

Beskyttelsen er generell for alle lokaliteter av en naturtype, men mindre streng enn områdevern.

I praksis kan det bety at en naturtype kan vernes, selv om selve området ikke er vernet. Dermed kan norsk natur få samme beskyttelse som i EU.

Vern etter naturvernloven og vern etter kulturminneloven er ikke alltid godt samordnet i dag. Utvalget foreslår:

- At hensynet til kulturminner kan tas med ved områdevern etter naturmangfoldloven
- At biologisk mangfold kan inngå i vern etter kulturminneloven.

Tilgang til genetisk materiale

Tilgang til genetisk materiale og en rettferdig fordeling av fordelene ved utnytting er et viktig tema i biomangfoldkonvensjonen. Norge har ingen regler om slik tilgang i dag.

Utvalget tar utgangspunkt i et mål om å bevare genetisk materiale som en felles ressurs som utnyttes til beste for miljø og mennesker.

Utvalget foreslår også at nordmenn som har hentet genetisk materiale i et annet land, skal ved innførsel til eller bruk i Norge kunne dokumentere at materialet er innhentet i samsvar med reglene i det aktuelle landet.

Kontroll og sanksjoner

Gjeldende naturforvaltningslover, bl.a. naturvernloven, har få bestemmelser som sikrer håndheving av reglene i loven. Utvalget foreslår derfor en del nye regler om kontroll og sanksjoner, blant annet adgang til å bruke tvangsmulkt og pålegge gjenoppretting ved regelbrudd.

Et viktig nytt forslag er forslaget om miljøerstatning. Forslaget innebærer at:

- Myndighetene kan gi pålegg om miljøerstatning hvis noen ved å overtre loven har skadet miljøet.

Vi snakker derfor om straffeansvar og krav om gjenoppretting.

Høring

Lovutkastet ble sendt til høring med frist 1. september 2005 for Stortinget får det til behandling. Strid blir det trolig fra Skogeierforbundet og Bondelaget. Hvor går grensen mellom grunneiernes rettigheter over egen eiendom? Mange på miljø-siden ønsker nok enda sterkere vern. Politikerne har så vidt startet debatten, det var tydelig under politikerpanelet som avsluttet seminaret.

Kilde:

Mer om Sabimaseminaret og NOU nr. 28 2004 kan leses på www.sabima.no/hva_skjer/naturmangfoldlov-seminar_referat.htm

SABIMA – Samarbeidsrådet for biologisk mangfold – har også lagt ut de politiske partienes biomangfoldpolitikk og egne høringsuttalelser til lovforslaget på www.sabima.no.

Overraskende arrogant fisking i isfri periode

Tekst og foto: Audun Brekke Skrindo

Det fiskes for mye ulovlig ved Østensjøvannet. Vi minner om at det er forbudt å fiske i den isfrie perioden av året. I 2005 har det vært verre enn på lenge. Grupper av folk har frekventert vannet jevnt og trutt med mål om å få opp noen kilo med fisk.

Om de fortæres ved et hjemlig middagsbord eller serveres på en restaurant i Oslo vites ikke. Men det er et faktum at når man snakker med tyvfiskerne får man et stille trekk på skuldrene. Enten kan de ikke norsk eller så vender de det døve øret til.

Det poengteres kanskje ikke klart nok at det er forbudt. Mulig skiltingen ikke er god nok, og at sterkere signaler på flere språk er nødvendig. Foreningen har kontaktet Manglerud politikammer ved flere anledninger for å høre om de kan ta en tur bortom vannet. Vi kjenner ikke utfallet av de møtene, men konstaterer at politiet iallfall har sagt at de skal gjøre noe med saken. Vi blir ikke møtt med et likegyldig trekk på skuldrene der.

Nå kan noen sikkert hevde at det er bra å fjerne litt fisk i vannet. Men til det er populasjonsmålinger og kunnskapen om tilstanden for liten til å trekke noen konklusjoner. Vi skal overlate de slutningene til fagfolk og helst følge de anvisninger som gjelder for fredede områder. Bare på den måten kan vi opprettholde regler som gjelder likt for alle.

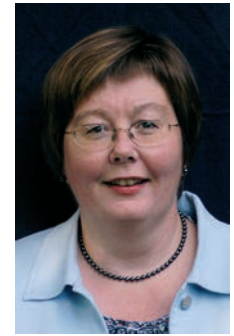
Vi håper fiskerne kan holde seg i noen uker til, og så legger isen seg på vannet. Da er det bare å trå til igjen, fiskere...

En relativt stor fisk er sløyet «for åpen scene på kulverten i nordenden av vannet. Fiskeskjellene ligger strødd.

Minna Wetlesen

Hanne Blesvik

Igjen har Hanne Blesvik sakset fra Minna Wetlesens «Husholdningsbok for unge husmødre i By og Bygd». Boken kom ut første gang kom i 1890. Utklippet denne gangen er hentet fra Minnas kunnskaper om fremstilling av blåbærvin og likør

Blaabærvin.

Til 40 L. Vin tages 40 L. Bær, som knuses og vrides. Til denne Saft tages 3 Kg. Sukker og saa meget Vand, at Ankeret bliver fuldt. Den behandles paa samme Maade som anden Frugtvin, men før den spundes, er det godt at have paa en Flaske Cognak. Det er ogsaa godt at blande Blaabærene med Fjerdeparten Mikkelsbær (Stintrøtter). Denne Vin har efter et Par Aars Forløb megen Lighed med Rødvin.

Likør.

Naar der slytes Kirsebær og Blommer, kan alle tiloversblevne Stene knuses og havees i en Krukke og overhældes med Cognak. Heri kan indsamles alt, hvad man ikke har bedre Brug for, saa som: fuglespiste Kirsebær, nedfaldne, sprukne Blommer m. m., samt Hæggebær og Solbær. Alt maa knuses, og Cognaken maa staa godt over i Krukken, som dækkes vel til, og man maa hver Dag røre deri. Naar alt er indsamlet, heldes hele Massen i en Uldpose. Den afrundne klare Saft koges med 1 Kg. Sukker til hver Liter Saft. Sukkeret (helst Raffinade) koges først klart ligesom til Syltetøi; saa havees Saften i og faar et Dptog. Naar det er koldt, kan tillsættes Spiritus. Det, som er igjen i Posen, kan koges med lidt Vand, affiles og koges som ovenfor nævnt med Sukker og tillaves med Spiritus eller Cognak.

Paa lignende Maade kan laves Likør af Jordbær, Blommer, Hæggebær etc.

Nils Gullestad - hekkeregi- strering ved ØV på 70-tallet

Tekst og foto: Audun Brekke Skrindo

Østensjøvannet har i hele det forrige århundret vært i forskernes søkelys. Flere ruvende skikkelser innen biologisk forskning har kastet sine øyne på dette området. Det er derfor ikke overraskende at nøyaktige tellinger og annen overvåkning var på plass ved vannet når krigen var passert og samfunnet igjen hadde fokus på omgivelsene, dyrelivet osv. Spesielt innen naturforskning og innsatsen for bevaring av naturen rundt oss var 70-tallet et viktig tiår. Mange av de foreninger og institusjoner som vi i dag føler at alltid har vært der, hadde sin spede start i 70- og 80-årene.

Kunnskapen som disse foreningene baserte mye av kunnskapen på kom fra ildsjeler som var opptatt av forskjellige organismegrupper og hvordan naturen hang sammen. Nils Gullestad var en av disse som gjorde mer enn å bare rusle litt rundt for å se. Tidlig på 70-tallet gjennomførte han flere nitidige tellinger som var direkte oppfølgere til undersøkelser som var gjort gjennom hele 60-tallet. Samfunnet av klar over det raskt økende eutrofieringen («økt tilførsel av plantenæringsstoffer og effektene av dette») og Gullestad var interessert i å se om man kunne se noen følger av dette på fuglebestandene.

Vi skal her trekke frem noen særegne og artige detaljer fra en rekke artikler som Nils Gullestad publiserte i de to viktigste (og eneste tunge faglige) ornitologiske tidsskriftene i Norge på 70-tallet; *Sterna* og *Cinclus*.

Artikkel 1:

Hettemåke, toppand og stokkand ved Østensjøvannet i Oslo i 1972

Sterna 12:45-55, 1973

Undersøkelser av hettemåke, toppand og stokkand i 1972 peker forteller oss flere interessante observasjoner. Rev og katt var da,

som nå, en av hekkefuglene mange trusler ved Østensjøvannet. Et annet interessant fenomen er at øyene allerede på 70-tallet fløt omkring på grunn av flom og annen variasjon i vannstanden. Så vi kan trygt si at allerede fra den samme dagen kanalene ble grav var øyene i ferd med å bli borte.

Hettemåke

Øyene som ble laget av utgravingen var et godt hekkeområde for hettemåke. I 1972 var bestanden fortsatt på vei oppover, og det året ble 1820 reir funnet, noe som peker på et antall fugl på godt over 4000 individer. Det er spennende lesning å se hvor fuglene har hatt de mest intensive hekkeområdene. Gullestad har flest reir i sørøst, på øyene som ligger mellom utløpet av Bølerbekken og der hvor bilveien krysser området i dag. Helt siden dengang undertegnede begynte å telle fugl ved Østensjøvannet i 1998 har dette området hatt færre og færre reir. Det er lett å forstå når man ser hvordan bare de grøvste stammene i dag står igjen mens jord og annen fast vegetasjon sakte med dessverre altfor sikkert har rast ut i vannet. Hettemåke liker å ha fri himmel over reiret, så det er ikke naturlig for den å gå lengre strekninger inne blant trærne før den har mulighet til å lette fra bakken. De innerste områdene inne blant trærne er derfor ikke aktuelle hekkeplasser i dag.

Toppand

På slutten av 60-tallet hekket det mellom 15 og 20 par toppand. I 1972 ble dette tallet anslått å være hele 35 (med et lite forbehold om at han hadde tatt i for mye). Det er grunn til å tro at hekkebestanden er gått noe tilbake utifra de observasjoner av ungekull som er gjort de siste årene. Arten forekommer likevel i store antall, men det reflekterer mere hvor viktig Østensjøvannet er som mellomlandingsplass for trekkende individer.

Stokkand

Hekkebestanden blir anslått til ca 60-70 par i 1972. I samme artikkel blir det pekt på at dette antagelig er omtrent likt eller en liten økning i forhold til 60-tallet.

Andre sjeldne observasjoner som nevnes i denne artikkelen er at det hekket 3 par vipe. Samtidig benyttet et fiskemåkereir en flytende øy i nordenden til å gjennomføre den første registrerte hekkingen i Østensjøvannet.

Artikkel 2:

Observasjoner av en del hekkefugl ved Østensjøvannet i Oslo 1973

Sterna 13:15-22, 1973

Gullestad påpeker at våren kom tidlig og isen var helt borte 1. april. Gullestad vil se om det har noen innvirkning på hekkesesongen. Problemer med vannstanden gjør at de gunstige forholdene ødelegges ved at hekkeområdene står under vann.

Med tanke på dagens solide hekkebestand er det interessant

Stokkandhunn med unger, 17.07.2005.

Sivhøneunge som er klekket i Østensjøvannet Miljøpark

å lese hvordan det med iver diskuteres hvorvidt det var ett eller to par med toppdykkere som hekket. Det forklares også hvordan en beklagelig forveksling mellom Østensjøvannet i Holstad og Oslo gjør at man ikke er helt sikre på når toppdykkeren egentlig hekket ved Østensjøvannet i Oslo for første gang. Det konkluderes med at 1972 antagelig er det først året man med sikkerhet kan si at toppdykkeren hekket.

Et knoppsvanepar som visstnok var satt ut av mennesker hekket utenfor utløpet av Smedbergbekken. Hele 6 unger kom på vannet.

Hettemåka

Også dette året ble det talt rett over 1800 reir. Hovedtyngden av bestanden ankom seint selv om det var en tidlig vår.

Artikkel 3:

Toppdykker, sothøne og hettemåke ved Østensjøvannet i Oslo i 1974

Sterna 14:33-39, 1975

Det skjedde flere viktige fysiske forandringer ved Østensjøvannet før hekkesesongen kom i gang i 1974. To naturlige broer som gjorde at det var mulig å gå inn på det som i dag er øyer i Bogerudmyra ble fjernet. Dette antas å hindre de store egg- og ungerøverne rev og katt fra å trafikkere i noe særlig grad der ute. For det andre dukker det opp to øyer som «strander» midt i Østensjøvannet, omtrent rett vest for Østensjø gård (altså ganske midt i vannet). Hettemåker inntar øyene med stor iver og hekker der. Hettemåka anslås i 1974 å være tilstede med 2246 par. Det spekuleres på om bestanden virkelig kan fortsette å øke. To forhold kan gjøre at bestanden teoretisk kan vokse videre. Det er fortsatt områder hvor det har hekket hettemåke tidligere, men som ikke tas i bruk i 1974, og oppgulp fra ungenes krås viser at de har hovedsaklig marin mat innabords. Det vil si at det kanskje ikke er matmangel som vil stoppe populasjonens vekst ved Østensjøvannet.

Sportsfiske er lov om sommeren i 1974, og det påpekes at den økende aktiviteten fra fiskerne kan ha uheldige konsekvenser for fuglene. Folk lager seg egne stier gjennom vegetasjonen ut til vannkanten for å få plassert seg for fiske. Dette forstyrrer selvfølgelig hekkende fugl. Fiskingen har også den bieffekt

at snører og annet fiskeutstyr blir liggende igjen. Gullestad har funnet flere fugler som har omkommet etter å ha tuklet seg inn i fiskesnører. Det lanseres derfor fiskeforbud i den isfrie delen av året.

Artikkel 4:

Sothøne (*Fulica atra*) og sivhøne (*Gallinula chloropus*) i Østensjøvannet i Oslo 1972

Cinclus 1:16-21, 1978

Artikkelen er et omfattende studium av forskjeller og likheter i sivhønens og sothønens hekkebiologi. Dette sees i lys av de naturforhold som artene opplever ved Østensjøvannet. Et interessant trekk er at da, som nå, er utløpet av Bølerbekken en sentral furasjeringsplass (spisebasseng) for sothøner. Det faktum at varmt spillvann fra industrien holder

en stor råk åpen gjennom vinteren gjør at de første trekkende sothønene samles her, og mange ikkehekkende individer også blir der, utpeker bekkeutløpet som en viktig næringskilde for sothønene i Østensjøvannet.

Diskusjonen omhandler sannsynligheten for å oppdage de to fugleartene under registrering, og hvilke metoder som egner seg for å kunne anslå hvor mange par som hekker ved vannet.

Oppsummering

Nils Gullestad har vært en viktig bidragsyter til det store ornitologiske materiale som forligger fra Østensjøvannet ved sine studier tidlig på 1970-tallet. Hovedfokuset i akkurat disse artiklene lå på hekkende vannfugler (ender og rikser). Populasjonsestimater og ankomsttider for de forskjellige artene blir beskrevet. De fleste nedtegnelser er detaljerte, og undertegnede håper å innlemme mye av datamaterialet på nettsidene våre. Følg med videre...

Karnappmannen - og andre viderverdigheter fra vår nære historie – del 10

Tekst: Erik Henning Edvardsen

I 1852 ga sveitseren Jacob Kundert (1830-1895) opplæring i melkestell og tilberedning av sveitserost og engelsk ost for norske bønder, og på Abildsø var Niels Wetlesen ivrig opptatt med eksperimenter rundt kryssning av norsk rasefe

Feavl og dyrskuestevner

Den systematiske avl av fedyr ga resultater og melkeproduksjonen økte. For å gjøre også bønder flest delaktig i suksessen skrev Niels Wetlesen om sine nyervervede kunnskaper i Illustreret Nyhedsblad. I artikkelen argumenterer han for at norsk topografi var mer egnet til kvegdrift enn til kornproduksjon, og at det ville være mye bedre å satse på avl av norsk storfe enn å «indføre fremmede Dyreracer.» Etter professor J.H. Magne ved veterinærskolen i Alfort legger Wetlesen særlig vekt på fordøyelse, åndedrett og kroppsform, og hevder at en ikke må velge «de smukkeste, naar man vil have de bedste Melkekjøer, thi da vil man i Regelen tage fejl.»¹

Som formann i Akershus Amts Landhusholdningsselskab tok Niels Wetlesen initiativ til fesjåstevner: «Medlem af Administrationen Landbrugslærer N. Wetlesen anmodedes om at indtræde i en af ham selv valgt Komite til at forsøge istandbragt i eller ved Kristiania et Dyrskue kun omfattende Fækreature og Svin ...»² Med foreningens hjelp lyktes det ham å få i stand et stort dyrskue fredag 4. september 1857. Stevnet ble holdt på Thorvald Meyers løkke og på den delen av Youngsløkken, som alt i 1846 var blitt opparbeidet til torg.³ Bøndene i Aker møtte frem med ikke mindre enn 150 hornkveg og en mengde griser.⁴

Årets stevne var ment å skulle følge opp prøvedyrskuet i Sandvika i 1855. I komiteen satt ellers både naboen på Østensjø, gårdbruker Halvor Tvetter, og broren, landbruksskolebestyrer Fredrik Wetlesen, som var blitt syk og forhindret fra å være

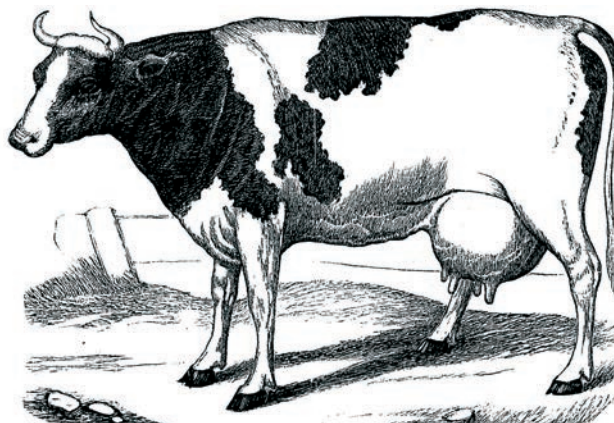

Illustreret Nyhedsblad Nr.10. Christiania den 5te Marts 1853, s. 38.

tilstede, brukseier Johan P. Olsen og gårdbruker Halvor Torgersen fra Ris gård.

Selv forsynte Wetlesen seg grovt av premiebordet i det Abildsø vant et par førstepriser; 10 spd. for okser og 6 spd. for kviger, mens melkekyrne gikk av med 5. og 7. plass og ble premiert med hhv. 4 og 2 spesidaler. Halvor Tvetter på Østensjø fikk ved samme anledning en 4. premie og ble i tillegg tildelt 2 spd. for fremvisning av kvigene sine. Også en av husmennene under Abildsø, Ole Bakken, vant en trøstepremie for sine kreatur og mottok også 2 spd. for tilstedeværelsen.

En nøktern iakttaker, som ikke lot seg rive med, var J. Schrøder. I avmålt begeistring over utvalget påpekte han tørt at den store

En udmærket Melkeko. Illustreret Nyhedsblad Nr. 10. Christiania den 5te Marts 1853, s. 38.

hop av fremviste kyr ikke var annet enn helt vanlige husdyr av norsk standard: «De eneste Undtagelser dannede D.Hr. Wetlesens Kvæggruppe, Vedsets kollede Besætning og de rene Exemplarer af Shorthorn og Ayrshire Kvæg, som fremmødte.»⁵

Skolen og undervisningen

Niels Wetlesen var utrettelig i sitt virke for utdanningsvesenet. Han satte seg også fore å forbedre den sterkt forsømte allmueskolen i Aker. I januar 1858 fikk han således slippe til med et foredrag om skolesaken for Aker Sogneselskab. Her gjorde han et stort poeng av å påpeke sammenhengen mellom dårlig utdanning og fattigdom. Utdanning ville virke forebyggende, og nå syntes han det var på høy tid å erstatte utgiftene til fattigkassa med utgifter til skolehold: «Forøgede Udgifter til Almueskolevæsenet erstattes med mindre Fattigudgifter. Disse Postene staar altid i omvendt Forhold til hinanden,» mente han. Wetlesen slo også et slag for kvinnelige lærere, og ønsket at flere av hunnkjønnen skulle vie seg til lærergjærningen. Med kvinner kom det hygge og de ville lære arbeiderbarna orden og renslighet, dyd og moral. Voteringen over bruken av kvinnelige lærere i skolen fikk ikke andre stemmer enn Niels Wetlesens egen.⁶ Wetlesens skjenket også bort tomt til et skolebygg på Abildsø. I 1859 sto fastskolen ferdig.⁷

Ekstern undervisning

Niels Wetlesen satt sammen med professor Fredrik Christian Schübeler (1815-1892) i styret for Akershus Landbruksselskap, og de ble nære venner. Fra 1857 lyktes det Niels Wetlesen å få knyttet den internasjonalt kjente professoren til undervisningen på Abildsø. Årvisst ga han elevene noen utsøkt underholdende timer om plantevekster og avansert gartnerlære. Dessuten ble

elevene med kyndig assistanse fra Halvor Tvetter undervist i birøkt.

I 1857 forhøyet landbruksskolen elevtallet til 19. I 1859 fulgte Niels Wetlesen opp ideene om trivsel og læring i skolen. Han søkte om 50 spesiedaler til sangundervisning, og argumenterte med at: «Sangens dannende og forædlende Indflydelse er saa almindelig erkjendt at vi anseer det som ufornuødent at uthæve samme, ligesom det for Elevene vilde være gavnlig og nyttig Adspredelse i deres Fritid.»⁸ Formannskapet bevilget halvparten av beløpet og dermed ble den allestedsnærværende domorganisten Ludvig Mathias Lindeman (1812-1887) konsultert for å gi elevene sangundervisning.

Landbruksskolen flyttes til Kyken

Abildsø gård fremsto ikke bare som mønsterbruk med stor produksjon av melk og korn, de forvaltet også et mangesidig jordbruk og hadde datidens mest moderne teknologi på området. Slik de festesedlene som ble inngått i denne perioden viser bidro også husmannsplassene i en viss grad til å trygge gårdens økonomi:

Fæsteseddel af 29 April thl. 7 Mai 1847 fra Jørgen Wetlesen til Kristoffer Kristiansen for hans og Hustrues Levetid paa Pladsen Høiden med aarlig Afgift 25 spd. o.fl. Vilkaar 13,390.

Fæsteseddel af 17 Februar 1852 thl. 2. Februar 1855 fra F. og N. Wetlesen til Andreas Ingebretsen for hans og Hustru Karin Kristensdtr's Levetid paa Pladsen Smedberg med aarlig Afgift 10 spd. o.fl. Vilkaar 19,57.

I 1862 ble Niels Wetlesen gift med Grethe Testmand (1829-1894), en pleiedatter av Christiania-grossererens Hans Lowe Møller. Dessverre fikk han ikke noe langt liv. Niels ble bare 42 år gammel. Han døde allerede i 1863, brått, men barnløs. I oktober 1864 ble det holdt skifteforretning i anledning dødsfallet.⁹

Med dødsfallet led landbruksskolen et uerstattelig tap. Ingen kunne fylle den entusiastiske landbrukslærerens plass. Broren hadde ikke samme interessen for læreryrket. Han var ikke motivert til å utdanne kandidatene alene og leide inn en realkandidat til hjelp i skolearbeidet.

Da i tillegg Aker formannskap mente det var et problem ved skolen at den lå for nær Christiania, slik at den fremsto som feriekoloni for bygutter, ga Fredrik Wetlesen opp. Av de 208 elevene som i løpet av de nær 20 årene var blitt opptatt på landbruksskolen hadde kun 170 av dem underkastet seg eksamen. Alt høsten 1863 hadde Fredrik Wetlesen bestemt seg for å avvikle landbruksskolen og tok ikke inn nye elever. Virksomheten skulle flyttes til Kyken gård i Ullensaker, og 1. april 1864 ble de siste 10 elevene på Abildsø overført dit.

Fotnoter:

¹ Niels Backe Wetlesen: Om Kjendemærker paa Melkekjøer. *Illustreret Nyhedsblad* Nr. 10. Christiania den 5te Marts 1853, s. 38.

² Niels Backe Wetlesen: Dyrskuet ved Youngstorget den 4de September 1857. *Ugeskrift for Norske Landmænd* No. 40. Fredagen den 2. Oktober 1857, s. 313.

³ I ganske nøyaktig hundre år het området Nytorvet inntil det i 1951 skiftet navn til Youngstorget etter den tidligere eieren av løkkeeiendommen, Jørgen Young.

⁴ *Ugeskrift for Norske Landmænd* No. 36. Fredagen den 4. September 1883, s. 285.

⁵ J. Schröder: Dyrskuer i Almindelighed. *Ugeskrift for Norske Landmænd* No. 40. Fredagen den 2. Oktober 1857, s. 317.

⁶ Finn Arnt Gulbrandsen: Skolehistorie: Niels Wetlesens arbeid for å bedre skolen. *Sothøna* nr. 15 - desember 1997, s. 14.

⁷ Alfild Bjerkenes: *Abildsø skole 1859-1959*. Oslo 1959.

⁸ Edvin Kile og Finn Arnt Gulbrandsen: 150 år siden landets 2. landbruksskole startet på Abildsø. *Sothøna* nr. 9 - desember 1994, s. 13.

⁹ Riksarkivet R I 13 S. 7601b.

I mai 1994 stod det i noen dager et par bilder av melkekuer, trolig Norsk Rødt Fe, montert på jordet vest for hovedhuset på Abildsø gård. Vi har tatt frem den ene av kuene som et apropos til «Melkeko» omtalt av Niels Wetlesen i 1853. Hvem som stod for montasjen er ukjent, men det er det nærmeste vi kan komme bilde av en ku på gården i moderne tid». Foto: Leif-Dan Birkemoe

Neste gang: Om friluftsliv og elgjakt

B-blad

Returadresse:
ØVV
Pb. 77 Oppsal
0619 Oslo

Vånd (Arvicola terrestris)

Alle foto: Audun Brekke Skringo

